Ουγγαρία 1956
Η επανάσταση ενάντια στο Σταλινισμό

Τέσσερα άρθρα για την Ούγγρικη Επανάσταση

Τζων Γουώρνερ

Ούγγρικη Επανάσταση του 1956[*]

Για την επέτειο της ουγγρικής εξέγερσης του 1956 θα πραγματοποιηθεί στο στέκι της Καλλιδρομίου, στις 22 Νοέμβρη, εκδήλωση-συζήτηση, σε μια προσπάθεια διερεύνησης των γεγονότων, στο φως και των καταρρεύσεων του 1989-91 στην Ανατολική Ευρώπη και την ΕΣΣΔ.

Τον Οκτώβριο του 1956 ο λαός της Ουγγαρίας διαδήλωσε κατά των δέκα χρόνων γραφειοκρατικής δικτατορίας. Η δικτατορία αποτελούνταν από μια κλίκα Σταλινικών, που ήλεγχαν μια γραφειοκρατία, η οποία είχε αναπτυχθεί ως αποτέλεσμα της Σοβιετικής κατοχής της Ουγγαρίας το 1944. Η διαδήλωση εναντίον της γραφειοκρατίας έλαβε τη μορφή εξέγερσης εναντίον όλων των οργάνων του εργαλείου που είχε καταπιέσει το λαό της Ουγγαρίας. Ήταν μια εξέγερση όλων των Ούγγρων. Αν και οι εργάτες της Βουδαπέστης έπαιξαν τον κεντρικό ρόλο, δεν ήταν μόνοι στην πάλη τους. Οι εργάτες στις περιφερειακές πόλεις και χωριά ακολούθησαν το παράδειγμα τους. Για μια σύντομη περίοδο ημερών, η εξουσία μεταφέρθηκε από τη γραφειοκρατία στα εργατικά συμβούλια. Τα εργατικά συμβούλια ήταν το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της Ουγγρικής Επανάστασης. Εξελίχθηκαν στο προσκήνιο της μάχης κατά της γραφειοκρατίας. Οργανωμένα σε εργοστασιακό επίπεδο, επίπεδο χωριού και πόλεων, αντιπροσώπευαν τα συμφέροντα του λαού της Ουγγαρίας στη θεωρία και στην πράξη. Με την είσοδο των Σοβιετικών στρατευμάτων στην Ουγγαρία στις 3 Νοέμβρη, άρχισε και η διαδικασία μεταφοράς της εξουσίας πίσω στη γραφειοκρατία.

Για τους Μαρξιστές, η Ουγγρική Επανάσταση δείχνει το χαρακτήρα της πολιτικής επανάστασης σ' ένα παραμορφωμένο εργατικό κράτος. Πρέπει να μελετηθεί όχι μόνο για να εκτιμήσουμε τα τρομακτικά γεγονότα εκείνων των σύντομων ημερών του '56 αλλά και για να ανιχνεύσουμε και τις κινήσεις που οδήγησαν σ' αυτά.

Η χώρα έχει μια ιστορία αναταραχών. Η Ουγγαρία πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο δεν είχε κερδίσει την ελευθερία της από τη φεουδαρχική λαβή των γαιοκτημόνων. Στον τομέα της γεωργίας συμμετείχε το 48,7% του πληθυσμού και η καλλιεργήσιμη γη ήταν το 78%. Το 25,4% του πληθυσμού ασχολούνταν με την εξόρυξη και η βιομηχανία ήταν μια πρόσφατη εξέλιξη της δεκαετίας του 20 και του 30. Από τη γη που χρησιμοποιούνταν για γεωργία, το 24,6% κατανέμονταν σε 1.382.000 μικρά κτήματα και το 32% σε 3.870 μεγάλες κτηματικές περιουσίες. Η ιδιοκτησία αυτών των μεγάλων κτηματικών περιουσιών βρισκόταν στα χέρια 980 γαιοκτημόνων. Η άλλη πλευρά του νομίσματος παρουσίαζε 1.130.000 αγρότες χωρίς γη από ένα συνολικό πληθυσμό εννιά εκατομμυρίων. Από το 1920 η Ουγγαρία ήταν υπό την αντιβασιλεία του Ναύαρχου Χόρθι, που είχε τεθεί επικεφαλής του στρατού κατά της βραχύβιας κομμουνιστικής κυβέρνησης του 1919. Στις μέρες της «λευκής τρομοκρατίας» μετά την άνοδο του Χόρθι ως αντιβασιλέα, χιλιάδες Κομμουνιστές και Εβραίοι βασανίστηκαν και δολοφονήθηκαν. Η αριστοκρατία και οι μεγαλοεπιχειρηματίες πήραν τον έλεγχο του κράτους για μια ακόμη φορά κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Με την ανάπτυξη της βιομηχανίας κατά τα τέλη της δεκαετίας του 20, οι αντιπρόσωποι των μικροαστών άρχισαν να καταλαμβάνουν στρατηγικές θέσεις στο Κράτος. Υπήρχε ένα νομοθετικό σώμα αλλά ήταν ετοιμοθάνατο. Έως την απομάκρυνση του Χόρθι από τον Χίτλερ το 1944, ο ουσιαστικός έλεγχος του κράτους παρέμενε σ' αυτόν και την κλίκα γύρω του. Το

---

[*] Το κείμενο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό Marxist που εκδιδόταν από το Μαρξιστικό Σύλλογο του Leeds και στο οποίο έγραφαν μεταξύ άλλων οι Τομ Κεμπ, Πήτερ Τζέφρις και Κλιφ Σλώτερ. Μετάφραση Αρ.Μα.

http://politikokafeneio.com/neo/modules.php?name=News&file=article&sid=1904 και
http://www.politikokafeneio.com/neo/modules.phpname=News&file=article&sid=1961

καθεστώς ήταν αντιδραστικό και καταπιεστικό. Το Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν στην παρανομία. Τα συνδικάτα γνώριζαν άσχημη μεταχείριση. Το βάρος της αγροτιάς αύξανε με την υποχρεωτική στράτευση και την αυξανόμενη φορολογία. Στην εξωτερική πολιτική το καθεστώς ήταν οπαδός της ανάκτησης των χαμένων πατρίδων. Συμμετείχε στον άξονα των δυνάμεων για να ικανοποιήσει αυτούς τους στόχους και κέρδισε τη Σλοβακία, Ρουθήνια, Τρανσυλβανία και Ρουμανία. Όταν οι γερμανικές στρατιές κινήθηκαν προς τη Ρωσία, τα ουγγρικά στρατεύματα βάδισαν μαζί τους. Ο Χόρθι έδωσε την πλήρη υποστήριξη του στις δυνάμεις του άξονα έως ότου είδε ότι έχαναν τον πόλεμο. Όταν οι σοβιετικές στρατιές βάδισαν προς την Ουγγαρία το 1944, ο Χόρθι άρχισε να μιλά για ξεχωριστή ειρήνη με τις συμμαχικές δυνάμεις. Αμέσως ο γερμανικός στρατός κατέλαβε την Ουγγαρία και διακήρυξε τον ηγέτη του τοπικού φασιστικού κόμματος Φύρερ. Ξανά η «λευκή τρομοκρατία» σάρωσε την Ουγγαρία. Η δίωξη των Εβραίων, συνδικαλιστών, αγροτών ηγετών και όλων των τμημάτων της ονομαστικής αντιπολίτευσης πραγματοποιήθηκε απότομα και με βάναυσο τρόπο. Σε μια περίοδο μηνών, απελάθηκαν 400.000 Εβραίοι, οι μισοί από τους οποίους χάθηκαν. Ο γερμανικός στρατός δημιούργησε ένα μέτωπο κατά των Ρώσων που προέλαυναν και οι Ούγγροι αναγκάστηκαν να πολεμήσουν. Οι μάχες ήταν σκληρές. Οι συμμαχικοί βομβαρδισμοί κατέστρεψαν όλες τις μεγάλες πόλεις. Όταν οι γερμανικές στρατιές αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν, κατέστρεφαν τα πάντα στο πέρασμα τους. Η αγροτική γη, τα εργοστάσια, τα σπίτια, όλα καταστράφηκαν. Εκδιώχθηκαν από την Ουγγαρία στις 4 Απρίλη του 1945 και μαζί τους πήραν μεταξύ 500.000 και ένα εκατομμύριο υποστηρικτές και αξιωματούχοι του φασισμού.

Το Ουγγρικό Κομμουνιστικό Κόμμα

Πριν από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ουγγαρία ήταν ώριμη για μια ριζοσπαστική αλλαγή στις κοινωνικές σχέσεις. Ο ίδιος ο πόλεμος είχε υποβάλει τους Ούγγρους όχι μόνο σε αυξανόμενη καταπίεση αλλά και σε φυσική καταστροφή κολοσσιαίας κλίμακας. Η ενέργεια του κινήματος αντίστασης άρχισε να αναπτύσσει τη δύναμή της. Με σκληρή δουλειά, οργάνωση και εμπειρία χρόνων βιαιότητας, το κίνημα αντίστασης αναπτύχθηκε σε μια πολύ ισχυρή δύναμη μέσα στις πόλεις και τα χωριά της Ουγγαρίας. Από τη γέννησή του, το κίνημα αντίστασης περιείχε μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος. Διαμορφώθηκαν από την εμπειρία τους υπό το καθεστώς Χόρθι και κατά τη διάρκεια του πολέμου. Η μέθοδος δουλειά τους δεν εξευτελίστηκε από την επαφή τους με τους γραφειοκράτες της Μόσχας. Η επικοινωνία της Μόσχας με την Ουγγαρία ήταν δύσκολη υπό το καθεστώς Χόρθι και ο πόλεμος ουσιαστικά την είχε εξαλείψει. Ο όγκος του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος ήταν πρώην μέλη του Λαϊκού (Populists) Κόμματος, των οποίων η αντίληψη είχε αλλάξει κατά τη διάρκεια των πολεμικών χρόνων. Η γνώση τους στο Μαρξισμό στηρίζονταν στη μελέτη και την εμπειρία χωρίς την επίβλεψη «διδασκάλων» από τη Μόσχα. Ενώ πάλευαν μέσα στο κίνημα αντίστασης κατά του Χόρθι και του φασιστικού καθεστώτος τα μέλη του κόμματος δούλευαν επίσης για την επανάσταση κατά της ντόπιας μπουρζουαζίας. Η δουλειά τους ανταμείφθηκε. Όταν το φασιστικό καθεστώς άρχισε να υποχωρεί το 1944, οι εργάτες και οι αγρότες αποφάσισαν να λύσουν τους λογαριασμούς τους με τον Ουγγρικό καπιταλισμό. Οι αγρότες κατέλαβαν τις ιδιοκτησίες των μεγαλογαιοκτημόνων. Κομμούνες και Επιτροπές απελευθέρωσης ξεφύτρωσαν σε πόλεις πολύ πριν φτάσει ο Κόκκινος Στρατός. Ήταν ωστόσο μια επανάσταση που δεν μπορούσε να ξεδιπλωθεί σε όλη της τη διάσταση καθώς εξαρτώνταν όχι μόνο από την υποχώρηση του φασιστικού καθεστώτος αλλά και από την πρόοδο του Κόκκινου Στρατού. Η ίδια δύναμη που θα μπορούσε να στρέψει την επανάσταση προς τη δημιουργία μιας νέας κοινωνίας, τη σταμάτησε και την έπνιξε τη στιγμή της γέννησης της.

Οι Συνέπειες του Σταλινισμού

Η Σοβιετική γραφειοκρατία δεν ήθελε την επανάσταση στην Ουγγαρία. Όταν ο Κόκκινος Στρατός είχε καταλάβει τα τρία τέταρτα της Ουγγαρίας, η Σοβιετική κυβέρνηση πληροφόρησε τον Ουγγρικό λαό ότι δημιουργούσε μια προσωρινή κυβέρνηση, μια κυβέρνηση που θα ήταν μια συμμαχία τεσσάρων κομμάτων, του Σοσιαλδημοκρατικού, του Εθνικού Αγροτικού Κόμματος, του Κόμματος Μικροϊδιοκτητών και του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Σε μεγάλο βαθμό, υπεύθυνοι για τη δημιουργία αυτής της κυβέρνησης ήταν μια ομάδα κομμουνιστών που ήταν για πολύ καιρό εξόριστοι στη Μόσχα. Η αντίδραση κατά του Κομμουνισμού μετά το 1919 είχε εκδιώξει την ιδρυτική ομάδα των Ούγγρων Κομμουνιστών στη Ρωσία. Στη συνέχεια είχαν έρθει και εξόριστοι από την μετέπειτα καταπίεση του καθεστώτος Χόρθι. Μεταξύ αυτών ήταν οι Ράκοσι, Γκέρο, Νάγκι, Ρέβαϊ και Φάρκας, άνθρωποι που θα ήταν οι βασικοί εκπρόσωποι του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Όταν πάτησαν το πόδι τους στην Ουγγαρία στα τέλη του 1944, πίσω από το Κόκκινο Στρατό, θεώρησαν τις αυξανόμενες Κομμούνες απειλή για την ύπαρξη της προσωρινής κυβέρνησης. Πέρα από τις τοπικές Κομμούνες υπήρχε επίσης και στη Βουδαπέστη η «Επιτροπή Απελευθέρωσης». Η οργάνωση αυτή ήταν το κέντρο δραστηριότητας του ντόπιου κομμουνιστικού κινήματος. Δούλευε πίσω από το Φασιστικό μέτωπο και είχε ισχυρή υποστήριξη μέσα στους εργάτες της Βουδαπέστης. Η φωνή της «Επιτροπής Απελευθέρωσης» καλούσε για επανάσταση και το τέλος του καπιταλισμού στην Ουγγαρία. Πρόσφερε μια ηγεσία που πολλοί Ούγγροι εργάτες και αγρότες ακολουθούσαν. Αρχικά η Μοσχοβίτικη ομάδα του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος έκανε καμπάνια κατά του καλέσματος για επανάσταση. Όταν όμως είδαν την επιτυχία του καλέσματος, προσπάθησαν να θέσουν υπό τον έλεγχο της Προσωρινής Κυβέρνησης τη δράση των επαναστατικών οργανώσεων. Η Προσωρινή Κυβέρνηση δημιουργήθηκε στην Ντεμπρετσίνα στην Ανατολική Ουγγαρία στις 21 Δεκέμβρη του 1944. Μόνο όταν ο Κόκκινος Στρατός βάδισε στη Βουδαπέστη στις 15 Φεβρουαρίου του 1945, η Προσωρινή Κυβέρνηση άρχισε να επηρεάζει τις δραστηριότητες των κομμούνων και των επιτροπών απελευθέρωσης.

Το έργο της Προσωρινής Κυβέρνησης, αν και πραγματοποιούνταν από μια πλειοψηφία μη κομμουνιστών, χρειαζόταν τη βοήθεια του Κόκκινου Στρατού. Όλες οι ουσιαστικές υπηρεσίες της διοίκησης της χώρας ελεγχόταν από τον Κόκκινο Στρατό, δίνοντας μ' αυτό τον τρόπο στους Σοβιετικούς γραφειοκράτες την καθοριστική εξουσία στην οικοδόμηση του νέου κρατικού μηχανισμού. Τα μέλη του πολύ γρήγορα αναπτυσσόμενου Κομμουνιστικού Κόμματος πήραν στρατηγικές θέσεις στις δημόσιες υπηρεσίες. Η θέση του υπουργού εσωτερικών δόθηκε σ' έναν κομμουνιστή μέλος της προσωρινής κυβέρνησης. Το γεγονός αυτό βοήθησε τη διαδικασία οικοδόμησης μιας σοβιετικά ελεγχόμενης γραφειοκρατίας που θα συνέχιζε γρήγορα και αποτελεσματικά. Ο έλεγχος πάνω στη μυστική αστυνομία και την Αρχή Κρατικής Ασφάλειας, βοήθησε τη Μοσχοβίτική γραφειοκρατία να εξαφανίσει την αντιπολίτευση χωρίς να βασιστεί στη χρήση του Κόκκινου Στρατού. Το φθινόπωρο του 1947, το ουγγρικό κράτος διοικούνταν από μια γραφειοκρατία γεμάτη από μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος. Η ελίτ στο κόμμα κέρδισε το κύρος της από τη σχέση της με τη γραφειοκρατία του κόμματος και όχι από την ουγγρική εργατική τάξη. Η διαδικασία αποξένωσης του κόμματος από τις μάζες άρχισε σιγά σιγά να αναπτύσσεται.

Τα άλλα τρία κόμματα της Προσωρινής Κυβέρνησης από το 1945 και μετά απομονώνονταν ολοένα και πιο πολύ από τον κρατικό μηχανισμό. Μέσα από συλλήψεις και διώξεις των ηγετικών στελεχών τους, κατέληξαν να μην εκπροσωπούν τίποτα. Στις εκλογές του 1945 και του 1947 οι συνολικοί ψήφοι των όλων των κομμάτων της αντιπολίτευσης συνολικά ήταν περισσότεροι απ' αυτούς του Κομμουνιστικού Κόμματος αλλά δεν μπόρεσαν να πάρουν την εξουσία. Σιγά σιγά τα μέλη αυτών των κομμάτων απομακρύνθηκαν από θέσεις στην αναπτυσσόμενη γραφειοκρατία. Η μυστική αστυνομία τρομοκρατούσε τα μέλη αυτών των κομμάτων, ώστε το 1947 να μην μπορούν να αντισταθούν στις μεθόδους του Κομμουνιστικού Κόμματος. Το 1948 με τη συγχώνευση του Σοσιαλδημοκρατικού με το Κομμουνιστικό Κόμμα, ανακοινώθηκε και το τέλος της κυβέρνησης συνεργασίας. Για να δράσει η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος μ' αυτό τον τρόπο, ήταν αναγκαίο να διατηρηθεί αυστηρός έλεγχος πάνω στα τιμιότερα μέλη του Κόμματος. Η ελεύθερη συζήτηση και η κριτική εντός του κόμματος καταπνίγηκε. Η αντίθεση στην ηγεσία θεωρούνταν έγκλημα κατά του Κράτους. Δεν ήταν καν

απαραίτητο να διαπράξεις το έγκλημα του να είσαι αντίθετος. Άνθρωποι συλλαμβάνονταν και με ψεύτικες κατηγορίες εναντίον τους. Η διαδικασία της τρομοκρατίας επιταχύνθηκε το 1948. Το 1949 οδήγησε στην εκτέλεση του Rajk. Μετά το 1953 η τρομοκρατία αμβλύνθηκε αλλά ο λαός της Ουγγαρία γνώριζε την παρουσία της.

Γραφειοκρατικές Μέθοδοι στον Οικονομικό Σχεδιασμό

Κατά τη διάρκεια της περιόδου από το 1948 έως το 1956, η ουγγρική οικονομία γνώρισε μια απότομη μεταμόρφωση. Μετά τον πόλεμο μόνο μερικές από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες βρίσκονταν υπό τον Κρατικό έλεγχο. Η γη δεν καλλιεργούνταν συλλογικά αλλά ανά μικρά κομμάτια γης που καλλιεργούνταν από την αγροτιά. Όταν το Κομμουνιστικό Κόμμα πέτυχε τον έλεγχο πάνω στη γραφειοκρατία, η σταλινική μέθοδος της βίαιης κολεκτιβοποίησης και της βίαιης βιομηχανοποίησης άρχισε. Ο σχεδιασμός των οικονομικών στόχων στην Ουγγαρία δεν είχε καμιά σχέση με τους πόρους της χώρας. Όλα επικεντρώθηκαν στη βαριά βιομηχανία αδιαφορώντας για τους άλλους τομείς της βιομηχανίας. Το αποτέλεσμα δεν ήταν απλά αδιαφορία και παρακμή για τους άλλους τομείς αλλά και μικρή απόδοση στους τομείς που επικεντρώθηκε η προσοχή, σε σύγκριση με την προσπάθεια που έγινε για την ανάπτυξη τους. Η αγροτική ανάπτυξη θεωρήθηκε δευτερευούσης σημασίας σε σχέση με τη βιομηχανική ανάπτυξη. Η διαδικασία κολεκτιβοποίησης γνώρισε μεγάλη αντίθεση από την αγροτιά. Δεν έγινε καμιά προσπάθεια να τους εκπαιδεύσουν στις σοσιαλιστικές μεθόδους εργασίας. Καθώς ο ρόλος της γεωργίας ήταν να στηρίζει τη βιομηχανία, η στάση της αγροτιάς αναφορικά με την εργασία τους δεν βελτιώθηκε λόγω έλλειψης εκπαίδευσης. Έτειναν να βλέπουν την εκβιομηχάνιση ως κακό. Το 1953 ο λαός της Ουγγαρίας άρχισε να ενοχλείται εμφανώς με τις μεθόδους του κόμματος αναφορικά με την προσέγγιση του στην οικονομική ανάπτυξη. Χάρη σ' αυτό το κίνημα ενόχλησης ο Ίμρε Νάγκι έγινε Πρόεδρος και θέσπισε τη «Νέα Πορεία». Η «Νέα Πορεία» ήταν ένα οικονομικό πρόγραμμα για την εξαφάνιση των υπερβολικών ρυθμών εκβιομηχάνισης, της παύσης του κέντρου της προσοχής στην ανάπτυξη της βαριάς ανάπτυξης και στην αύξηση των καταναλωτικών αγαθών. Η επιχείρηση αυτή κράτησε επί δυο χρόνια. Στο τέλος αυτής της περιόδου οι σκληροπυρηνικοί Σταλινικοί ανάκτησαν τον έλεγχο πάνω στη διεύθυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Ο Νάγκι δεν μπορούσε να θέσει αποτελεσματικά στην πράξη τη «Νέα Πορεία». Ήταν απλά πρόεδρος. Η κομματική ιεραρχία ελέγχονταν από Σταλινικούς, η γραφειοκρατία ήταν γεμάτη Σταλινικούς. Ο Νάγκι μπορούσε να δίνει μονάχα οδηγίες, το έργο κατά τη διάρκεια της «Νέα Πορείας» επιτελούνταν από τους ίδιους ανθρώπους. Κατά τη διάρκεια των δυο χρόνων της «Νέας Πορείας» δεν υπήρξε μεγάλη πρόοδος στο δρόμο προς τη σοσιαλιστική οικονομία. Υπήρξε άμβλυνση των ελέγχων που μαζί με τα προβλήματα στην οικονομία κληρονομημένα από τα προηγούμενα χρόνια οδήγησαν σε μείωση στην παραγωγή. Όταν οι Σταλινικοί ανάκτησαν τον έλεγχο το 1955, επανήλθαν οι άκαμπτες οικονομικές πολιτικές, η βίαιη κολεκτιβοποίηση και εκβιομηχάνιση.

Μια εκτίμηση της οικονομικής ανάπτυξης στην Ουγγαρία από το 1944 έως το 1956 αποκαλύπτει όχι μόνο αύξηση στην παραγωγή αλλά ποιοτικές αλλαγές στις σχέσεις στα μέσα παραγωγής, αλλαγές που αρχίζουν με εθνικοποιήσεις των μεγαλύτερων καπιταλιστικών κοντσέρν που εμφανίστηκαν μέσα από τα ερείπια του πολέμου. Μαζί μ' αυτά τα μέτρα ήρθε και η αναδιανομή της γης που κατένειμε τις μεγάλες κτηματικές περιουσίες στην αγροτιά. Καθώς η δύναμη της γραφειοκρατίας αναπτύσσονταν, το κράτος άρχισε να αυξάνει τον έλεγχό του πάνω σ' όλες τις μορφές δραστηριότητας. Τελικά το κράτος βρέθηκε στη θέση να καταλάβει την ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής. Η γραφειοκρατία τότε είχε το ρόλο να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη από τη βάση αυτών των νέων σχέσεων παραγωγής. Σ' αυτό το καθήκον η ίδια της η ύπαρξη και η παρασιτική της φύση την εμπόδισε να χρησιμοποιήσει μαρξιστικές μεθόδους. Ο εξαναγκασμός και η στέρηση μετατράπηκαν στα διεγερτικά της, η απότομη βιομηχανική ανάπτυξη με κάθε κόστος έγινε ο στόχος της. Σε μια τέτοια κατάσταση κάθε όφελος που προέκυπτε από την κοινοτική εργασία εκφυλιζόταν με τη μέθοδο εφαρμογής του. Ωστόσο, οι σοσιαλιστικές σχέσεις παραγωγής παρέμεναν. Παρέμεναν ισχυρές, ήταν οι αρτηρίες γύρω από τις οποίες οργανώθηκε η Ουγγρική οικονομία.

Κάποια βασικά άτομα

Προτού αναφερθούμε στην Επανάσταση, θα πρέπει να πούμε μερικά πράγματα για την

επιρροή που είχαν κάποιες προσωπικότητες στη διάρκεια των γεγονότων. Μια προσωπικότητα που είχε τη δύναμη να επηρεάσει τα γεγονότα ήταν και ο Ματίας Ρακόσι, Πρώτος Γραμματέας του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1945 έως το 1946. Χρησιμοποίησε την εξουσία του όπως και ο Στάλιν στη Ρωσία. Ο Ρακόσι πέρασε 15 χρόνια στις φυλακές [της δικτατορίας] του Χόρθι. Τις άφησε για τη Ρωσία το 1940. Τα επόμενα πέντε χρόνια τα πέρασε προετοιμάζοντας κομμουνιστικό πραξικόπημα με την επιστροφή του στην Ουγγαρία. (Ο τρόπος με τον οποίο το έκανε τελικά, βάναυσα και ψυχρά, απέδειξε ξεκάθαρα την επίδραση που είχαν τα χρόνια Σταλινικής εκπαίδευσής του στη Σοβιετική Ένωση). Ένας τέτοιος άνθρωπος στην πιο ισχυρή θέση της Ουγγαρίας σφράγισε με την προσωπικότητά του όλους όσους εργάζονταν γύρω του. Τα δεινά που έφερε η γραφειοκρατία στις ζωές των ανθρώπων συνδέονταν σε μεγάλο βαθμό με την ύπαρξη του Ματίας Ρακόσι.

Ίσως η πιο αινιγματική μορφή που θα επηρέαζε την πορεία των γεγονότων ήταν αυτή του Ίμρε Νάγκι. Μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1918, ήταν σε εξορία στη Ρωσία από το 1930 έως το 1944. Ως υπουργός γεωργίας μετά τον πόλεμο έπαιξε σημαντικό ρόλο στη εφαρμογή των αγροτικών μεταρρυθμίσεων. Το γεγονός αυτό τον έκανε αρκετά δημοφιλή μέσα στην αγροτιά. Έπεσε σε δυσμένεια στην ελίτ του Κόμματος για τα επόμενα χρόνια. Το 1953 έγινε Πρόεδρος της χώρας και προσπάθησε να εφαρμόσει τη «Νέα Πορεία»,που κατάφερε να κάνει τη ζωή καλύτερη για την πλειοψηφία των εργατών και των αγροτών στην Ουγγαρία. Κέρδισε μεγάλη λαϊκή υποστήριξη κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου για τις επιθέσεις του στις παρανομίες της αστυνομίας και των δικαστικών. Όταν η «Νέα Πορεία» οδήγησε σε μια δραστική επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, απομακρύνθηκε από τη θέση του Προέδρου και διαγράφτηκε από το Κόμμα. Η δημοτικότητά του παρόλα αυτά δεν μειώθηκε. Καθώς η οργή κατά της γραφειοκρατίας αναπτύσσονταν, συνδέθηκε με το κίνημα. Δεν ήταν όμως ηγέτης του κινήματος. Ήταν σχεδόν πάντα στο παρασκήνιο. Είναι δύσκολο να εκτιμήσουμε την επιρροή του στην πορεία των γεγονότων καθώς ο ρόλος που έπαιξε δεν είναι πλήρως γνωστός. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί για τον Ίμρε Νάγκι είναι ότι ήταν πάντα το μόνο καθοδηγητικό μέλος του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος, το οποίο ζητωκραύγαζαν οι εργάτες και οι αγρότες τις πρώτες μέρες της Επανάστασης.

Η διαδικασία που οδήγησε στην Επανάσταση ήταν αυτή της αποξένωσης του Κόμματος από τις μάζες. Μετά τη συγχώνευση μεγάλων τμημάτων του Κόμματος με τη γραφειοκρατία, τα συμφέροντα των εργατών και των αγροτών έχουν παρεκκλίνει σε μεγάλο βαθμό από τα συμφέροντα του Κόμματος. Ήταν ξεκάθαρο σε μεγάλα τμήματα του λαού το 1953 ότι αυτή η παρέκκλιση των συμφερόντων δεν θα μπορούσε να συνεχίσει χωρίς κοινωνική αναταραχή. Γι' αυτό εγκαινιάστηκε η περίοδος της Προεδρίας του Νάγκι κατ' απαίτηση της Μόσχας (Η «Νέα Πορεία» εγκαινιάστηκε αφότου οι Ρακόσι, Φάρκας, Νάγκι και Τζέρο επισκέφτηκαν τη Μόσχα τον Ιούνιο του 1953).

Τα Πρώτα Ψελλίσματα της Επανάστασης – Η Διαμαρτυρία των Συγγραφέων

Η αναδιοργάνωση της κυβέρνησης το 1955, όταν ο Νάγκι διαγράφτηκε, σήμανε μεγαλύτερη αυστηρότητα και τρομοκρατία για το λαό της Ουγγαρίας. Τότε το κίνημα κατά της γραφειοκρατίας άρχισε να αποκρυσταλλώνεται. Αρχικά εμφανίστηκε με σαφή μορφή εντός του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος το φθινόπωρο του 1955. Διαμαρτυρίες κατά της παρέμβασης των Κομματικών γραφειοκρατών στη σφαίρα της λογοτεχνίας έγιναν από έναν αριθμό συγγραφέων. Ο Ρακόσι κατάφερε να καθυποτάξει τους συγγραφείς. Τους καταδίκασε σε μια μαζική συνάντηση Κομματικών ακτιβιστών, στην οποία συμμετείχαν. Μόνο ένας προσπάθησε να του απαντήσει αλλά όλοι γελούσαν μαζί του. Στη συνέχεια κάθε συγγραφέας βρέθηκε ενώπιον της Επιτροπής Ελέγχου του Κόμματος και ανακρίθηκε ξεχωριστά. Μόνο οκτώ δεν λύγισαν. Στη συνέχεια αυτοί απαλλάχθηκαν από τα κομματικά τους καθήκοντα. Ο θρίαμβος αυτός της γραφειοκρατίας οδήγησε σε υποχώρηση της εξέγερσης των διανοούμενων. Η διαδικασία

επιταχύνθηκε πάλι την άνοιξη του 1956 μαζί με κινήματα διαμαρτυρίας και αγκιτάτσιας εντός μιας πολύ ευρύτερης συσπείρωσης. Ο καταλύτης γι΄ αυτό ήταν η επίθεση του Χρουτσώφ στον Στάλιν στο 20ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης. Εντός του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος, το γεγονός αυτό είχε σημαντική επίδραση. Μεγάλα τμήματα του Κόμματος άρχισαν να σκέπτονται τη σχέση τους με την γραφειοκρατία και τις μάζες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο Ρακόσι και η κλίκα του σκληροπυρηνικών Σταλινικών να αποκοπούν τελείως από την πραγματικότητα. Μανιωδώς προσπάθησαν να αποκτήσουν τις πιο στρατηγικές θέσεις μέσα στη γραφειοκρατία, την Αρχή της Κρατικής Ασφάλειας, τις επικοινωνίες και την Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος.

Τους πρώτους μήνες μετά την ομιλία του Χρουτσώφ, οι κατώτεροι αξιωματούχοι του Κόμματος άρχισαν να γίνονται ένα με το λαό. Την ίδια στιγμή ένα μεγάλο κομμάτι των διανοουμένων και της νεολαίας ύψωναν τη φωνή τους κατά της γραφειοκρατίας. Ένα από τα άμεσα αποτελέσματα ήταν η αποκατάσταση του Lazlo Rajk. Το γεγονός αυτό όμως δεν ικανοποίησε τη φωνή της οργής που ζητούσε το τέλος της δικτατορίας του Ματίας Ρακόσι. Η αιχμή του δόρατος της επίθεσης ήταν η Ένωση Συγγραφέων και ο Κύκλος Πετόφι. Το περιοδικό της Ένωσης των Συγγραφέων «Irodalmi Vjasg» έγινε το μέσο προπαγάνδισης των απόψεών τους. Μέσω αυτού του περιοδικού η συζήτηση άφησε τα όρια του Κόμματος και γρήγορα επεκτάθηκε μέσα στις λαϊκές μάζες. Μέσα σε μερικές εβδομάδες το περιοδικό σημείωσε πολύ ευρεία κυκλοφορία τόσο στην πόλη όσο και στην ύπαιθρο.

Την άνοιξη ιδρύθηκε η Ομάδα Πετόφι. Ήταν μια ομάδα που ιδρύθηκε για να συζητήσει εντός του Κόμματος τις νέες στάσεις που εμφανίστηκαν τους τελευταίους μήνες. Οι συναντήσεις κρατούσαν έως αργά τη νύχτα και σ' αυτές συμμετείχαν μεγάλα πλήθη. Τα θέματα προς συζήτηση ποίκιλλαν αλλά όλα εμφάνιζαν κατακλυσμό αντιγραφειοκρατικών απόψεων. Δεν χρειάζεται να πούμε βέβαια ότι η Ένωση Συγγραφέων και ο Κύκλος Πετόφι καταδικάστηκαν από τον αυστηρά κομματικό τύπο και την Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος. Η νεολαία και οι διανοούμενοι που είχαν υψώσει τη φωνή τους κατά της γραφειοκρατίας φοβόντουσαν για τη ζωή τους. Ωστόσο, όταν ο Κύκλος του Πετόφι διέκοψε για το καλοκαίρι στις 27 Ιούνη, η ελίτ του Κόμματος δεν είχε κινηθεί εναντίον τους. Η προπαγάνδα τους διαδόθηκε σ' ολόκληρη τη χώρα. Οι διανοούμενοι της Ουγγαρίας ήταν γεμάτοι ενθουσιασμό. Εκδόσεις και κύκλοι συζητήσεων εμφανίζονταν σε διάφορα μέρη της χώρας. Η αντίθεση στο καθεστώς του Ρακόσι αύξανε. Ολοένα και περισσότεροι ενεργά κομματικοί εργάτες πλησίαζαν το λαό.

Σ' αυτή την ατμόσφαιρα ο Ρακόσι άρχισε να κάνει ελιγμούς για να κάνει εκκαθαρίσεις μέσα στο Κόμμα, ξεκινώντας με την Ένωση των Συγγραφέων και τον Κύκλο του Πετόφι. Δεν είχε την πλήρη υποστήριξη των άλλων Σταλινικών στην Κεντρική Επιτροπή. Στις 18 Ιουλίου, συμμετείχε στην Κεντρική Επιτροπή μ' ένα πρόγραμμα δράσης κατά των διανοούμενων. Έφυγε με την παραίτησή του και μια απολογία των αμαρτιών του στα χέρια του. Η παρουσία του Μικογιάν στη συνεδρίαση και ένα τηλεφώνημα από τον Χρουτσώφ τον ανάγκασαν να αλλάξει στάση. Απ' εκείνη τη στιγμή και μετά ο έλεγχος της Σοβιετικής γραφειοκρατίας πάνω στην Ουγγαρία έγινε στενότερος.

Το Κίνημα Διαμαρτυρίας Αναπτύσσεται

Μετά την καθαίρεση του Ρακόσι, τη θέση του Πρώτου Γραμματέα του Κόμματος πήρε ο Έρνο Γκέρο, ένα άλλο μέλος που είχε περάσει αρκετά χρόνια εξορίας στη Ρωσία. Η Κεντρική Επιτροπή ήταν διαιρεμένη. Υπήρχαν ακόμα κάποιοι σ' αυτήν που προτιμούσαν την ηγεσία του Ρακόσι. Παρόλα αυτά, όμως, ο Γκέρο δεν διέφερε από τον Ρακόσι. Ήταν ο στενότερος συνεργάτης του για πολλά χρόνια. Η ενότητα στα ανώτερα τμήματα του Κόμματος επιτεύχθηκε προσωρινά με τον ερχομό αρκετών νέων μελών στο Πολιτικό Γραφείο. Κατά τη διάρκεια των μηνών του καλοκαιριού, το Κόμμα προσπάθησε να δείξει ότι είχε δήθεν αλλάξει στάση. Μια απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής που πέρασε τον Αύγουστο μιλούσε για μια νέα διδασκαλία της ιστορίας του Κόμματος και για ένα τέλος στην «παλιά ιντελιτγκέντσια». Δεν κατάφερε πολλά καθώς η αγκιτάτσια μέσα στους διανοούμενους συνεχιζόταν. Η γαλήνη των καλοκαιρινών μηνών έφθασε στο τέλος της όταν, στις 17 Σεπτέμβρη, η Ένωση των Συγγραφέων συνεδρίασε για πρώτη φορά το φθινόπωρο. Οι Συγγραφείς ζητούσαν νέες ελευθερίες και απαιτούσαν τη καθαίρεση πολλών

δογματικών γραφειοκρατών του Κόμματος. Οι κύκλοι συζητήσεων άρχισαν να εμφανίζονται ξανά. Δημιουργήθηκαν φοιτητικές οργανώσεις. Τώρα ήταν αυτοί που πήραν τα ηνία της εμπροσθοφυλακής από τους συγγραφείς. Οι συζητήσεις πραγματοποιούνταν στους δρόμους. Διατυπώνονταν αιτήματα που έφερναν σε αμηχανία το Κόμμα: ο Ίμρε Νάγκι να ξαναγίνει δεκτός στο Κόμμα. Ο Lazlo Rajk να έχει κανονική κηδεία με όλες τις τιμές. Στις 3 Οκτώβρη το Κόμμα αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Ο Lazlo Rajk θα είχε κανονική κηδεία μ' όλες τις τιμές. Αυτό έγινε στις 6 Οκτώβρη. Εκατοντάδες χιλιάδες ήταν εκεί. Έστεκαν σιωπηλοί. Για πρώτη φορά εδώ και πολλά χρόνια, ο Ουγγρικός λαός γνώρισε το αίσθημα της μαζικής αλληλεγγύης. Αυτό ήταν το πρελούδιο της επανάστασης.

Την ίδια ημέρα, οι ηγέτες του Ουγγρικού Κομμουνιστικού Κόμματος, Έρνο Γκέρο, Γιάνος Καντάρ, Ιστβάν Χίντας και Ζολτάν Ζζάντο ήταν στη Μόσχα πραγματοποιώντας συζήτηση με τους Μικογιάν και Σουσλώφ. Τόσο αποξενωμένα ήταν τα ανώτατα στρώματα του Κόμματος από τις μάζες που η συμφιλίωση ήταν αδύνατη. Η πίεση αυξήθηκε. Το Κόμμα συναίνεσε. Στις 14 Οκτώβρη ο Ίμρε Νάγκι επανήλθε ως μέλος. Ο ρυθμός της επαναστατικής δραστηριότητας άρχισε να επιταχύνεται. Ωστόσο, οι ηγέτες παρέμεναν εντός του Κόμματος. Δεν σκέφτονταν με όρους εξέγερσης. Όλες τους οι ελπίδες για την μεταμόρφωση της Ουγγρικής κοινωνίας στηρίζονταν στην ύπαρξη του Κόμματος. Αυτό που ήθελαν ήταν μια αλλαγή στους διαχειριστές, ήθελαν αξιωματούχους που να υποστήριζαν τη «νέα σκέψη» της Ομάδας Πετόφι και της Ένωσης Συγγραφέων. Θα αποτελούσαν μέρος του κινήματος ενθουσιασμού που σάρωνε τη χώρα με επικεφαλής τους διανοούμενους, που υποστηρίζονταν από τις μάζες. Η αλλαγή που οραματιζόταν όμως δεν ήλθε. Το κύμα του ενθουσιασμού ήρθε αντιμέτωπο με το εμπόδιο ενός ισχυρού κομματιού της γραφειοκρατίας, που υποστηριζόταν από τη Σοβιετική γραφειοκρατία. Είχαν το υπέρτατο όπλο τον Κόκκινο Στρατό.

Η Ουγγαρία Εξεγείρεται Κατά της Γραφειοκρατίας

Η αφορμή της επανάστασης ήταν τα νέα της Πολωνικής νίκης πάνω στη Ρωσική γραφειοκρατία. Η Ουγγαρία χαιρέτισε τα νέα με ενθουσιασμό. Εξώθησε τη νεολαία και τους διανοουμένους σε νέες δραστηριότητες. Στις 22 Οκτώβρη, η Ένωση Συγγραφέων, ο Κύκλος Πετόφι και φοιτητικές οργανώσεις συνεδρίασαν ξεχωριστά για να συζητήσουν τις επόμενες ενέργειες τους. Η κάθε μια οργάνωση πληροφορούσε την άλλη για τα σχέδιά της. Οι φοιτητές αποφάσισαν να πραγματοποιήσουν μια διαδήλωση αλληλεγγύης προς τους Πολωνούς της επόμενη ημέρα. Επίσης συνέταξαν έναν κατάλογο αιτημάτων, που περιελάμβανε την άμεση αποχώρηση των Σοβιετικών στρατευμάτων από την Ουγγαρία και την ανασύσταση της κυβέρνησης υπό τον Ίμρε Νάγκι. Νωρίς το επόμενο πρωί, τα φοιτητικά αιτήματα είχαν γίνει γνωστά σ' ολόκληρη τη Βουδαπέστη. Υπήρχε μια ατμόσφαιρα ελπίδας και ενθουσιασμού. Η κυβέρνηση αρχικά σκέφτηκε να απαγορεύσει τη διαδήλωση που θα πραγματοποιούνταν το απόγευμα αλλά πήρε πίσω την απόφαση της όταν είδε τη δύναμη υποστήριξης που είχαν οι φοιτητές. Χιλιάδες νεολαίοι πήραν μέρος στην απογευματινή διαδήλωση. Η Βουδαπέστη έσφυζε από ενθουσιασμό. Στις 6 η διαδήλωση είχε τελειώσει. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι ήταν στους δρόμους. Οι εργάτες είχαν αφήσει τις δουλειές τους το απόγευμα είτε για να πάρουν μέρος στη διαδήλωση είτε για να την παρακολουθήσουν. Έγιναν πολλές ομιλίες, όχι μόνο από τους οργανωτές της διαδήλωσης αλλά και από αγκιτάτορες στους δρόμους. Με το τέλος της διαδήλωσης του απογεύματος, πολλοί φοιτητές βάδισαν πίσω στα πανεπιστήμια τους. Το μεγαλύτερο όμως κομμάτι του πλήθους είχε κινηθεί προς το κτίριο του Κοινοβουλίου. Εκτιμάται πως 200.000 με 300.000 ήταν συγκεντρωμένοι εκεί. Το σκοτάδι άρχισε να πέφτει και το Κόκκινο Αστέρι πάνω από το κτίριο του Κοινοβουλίου άναψε. Υπήρξε πανδαιμόνιο έως ότου έσβησε. Συνέχεια ακούγονταν το όνομα του Ίμρε Νάγκι που γνώριζαν πως ήταν στο κτίριο. Σε μια προσπάθεια να αναγκάσουν το πλήθος να φύγει έσβησαν τα

κύρια φώτα. Το πλήθος παρέμενε. Το πλήθος κρατούσε αναμμένες εφημερίδες σαν δαυλούς έως ότου ξανανάψουν τα φώτα. Ο Νάγκι δεν εμφανίστηκε παρά μερικές ώρες αργότερα στις 9 η ώρα. Ο λόγος του απογοήτευσε αυτούς που τον άκουσαν. Δεν είχε μικρόφωνο για να τον ακούσουν, έτσι πολλοί λίγοι τον άκουσαν. Αυτά που είπε δεν είχαν ιδιαίτερη σχέση με τα γεγονότα που εξελισσόταν τριγύρω του. Το πλήθος απομακρύνθηκε από το κτίριο του Κοινοβουλίου.

Τα γεγονότα έτρεχαν το βράδυ της 23ης Οκτώβρη. Ενώ το μεγάλο πλήθος περίμενε έξω από το κτίριο του Κοινοβουλίου, άλλοι συγκεντρώνονταν στους δρόμους για να μιλήσουν. Μια ομάδα είχε μαζευτεί γύρω από το άγαλμα του Στάλιν, ένα μισητό σύμβολο για την πλειοψηφία των Ούγγρων. Ένα από τα αιτήματα των φοιτητών ήταν και η απομάκρυνση αυτού του αγάλματος. Τις πρώτες ώρες το βράδυ, μια ομάδα νεολαίων άρχισε να το διαλύει. Το πλήθος μαζεύτηκε γύρω. Καθώς περνούσαν οι ώρες, ο ενθουσιασμός του πλήθους αύξανε και το έργο αυτό (η διάλυση του αγάλματος) συνέχιζε με πιο εντατικούς ρυθμούς. Στις σκιές η μυστική αστυνομία παρακολουθούσε αλλά δεν τολμούσε να δράσει. Το άγαλμα του Στάλιν έπεσε στις 9 και 30. Το γεγονός αυτό ακολούθησαν οι ζητωκραυγές του πλήθους. Κατά τη διάρκεια της νύχτας η οργή του πλήθους κατά της γραφειοκρατίας αυξανόταν. Στις 8, ο Πρώτος Γραμματέας, Έρνο Γκέρο, εκφώνησε ένα μήνυμα. Μόλις είχε επιστρέψει από το Βελιγράδι, όπου συνομίλησε με τον Τίτο. Το μήνυμα που εκφώνησε ήταν σύντομο. Ήταν γεμάτο κλισέ και υποσχέσεις για το μέλλον. Μόνο μερικές προτάσεις αναφερόταν στα γεγονότα των τελευταίων ημερών. Και αυτές αναφερόταν «σ' αυτούς που παλεύουν να μεταδώσουν το δηλητήριο του σωβινισμού μέσα στη νεολαία και έχουν καταχραστεί τη δημοκρατική ελευθερία που τους διασφαλίζει το Κράτος». Αναφερόμενος στη διαδήλωση εκείνο το απόγευμα, τη χαρακτήρισε εθνικιστική. Σ' ολόκληρη την Ουγγαρία ο λαός εξοργίστηκε με την ομιλία του Γκέρο. Έξω από το Κτίριο του Κοινοβουλίου ακούστηκαν αποδοκιμασίες αγανάκτησης από το πλήθος. Η ομιλία αντί να ηρεμήσει το λαό, όπως σκόπευε να κάνει, τον ανάγκασε να βγει έξω από τα σπίτια του και να ενωθεί με τα πλήθη στους δρόμους.

Οι πρώτες συγκρούσεις πραγματοποιήθηκαν έξω από το κτίριο του Ραδιοφωνικού Σταθμού. Οι φοιτητές είχαν στείλει μια αντιπροσωπεία στο κτίριο ζητώντας να μεταδοθεί ο κατάλογος των αιτημάτων τους. Σύντομα, ένα πλήθος, κυρίως νεολαίοι, μαζεύτηκαν στους στενούς δρόμους, γύρω από το κτίριο. Η αντιπροσωπεία δεν επέστρεφε. Γρήγορα, κυκλοφόρησε η φήμη πως είχαν συλλάβει την αντιπροσωπεία. Η μυστική αστυνομία με τουφέκια φύλαγε το κτίριο. Η ομιλία του Γκέρο ανάγκασε πολλούς περισσότερους να ενωθούν με το πλήθος. Η μάχη ξεκίνησε όταν έπεσαν δακρυγόνα από τα πάνω παράθυρα στο πλήθος. Το νέο διαδόθηκε αμέσως. Εργάτες από τις περιφέρειες του Τσέπελ και Ουτζπέστ έφτασαν με φορτηγά για να βοηθήσουν το πλήθος. Τρία τανκ του Ουγγρικού Στρατού έφθασαν και άρχισαν να χτυπούν το Ραδιοφωνικό κτίριο. Έτσι ξεκίνησε η Ουγγρική Επανάσταση του 1956. Ο Κόκκινος Στρατός εισέβαλε δυο φορές στη χώρα κατά τη διάρκεια των επόμενων δυο βδομάδων.

Η γραφειοκρατία κατέρρευσε και η εξουσία βρέθηκε στα χέρια των Επαναστατικών Συμβουλίων που ήταν πραγματικά αντιπροσωπευτικά σώματα, τα οποία δημιουργήθηκαν από την εργατική τάξη και την αγροτιά. Μια λεπτομερής ανάλυση των 19 ημερών που τάραξαν το Κρεμλίνο, δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για το ποιοι ήταν αυτοί που έκαναν την επανάσταση αυτή και ποια ήταν τα συμφέροντα τους. Ήταν οι απλοί άνδρες και γυναίκες της Ουγγαρίας, που επιθυμούσαν να φτιάξουν μια νέα κοινωνία.

Λέανδρος Μπόλαρης

Ουγγαρία 1956. Εργάτες ενάντια στο σταλινισμό[*]

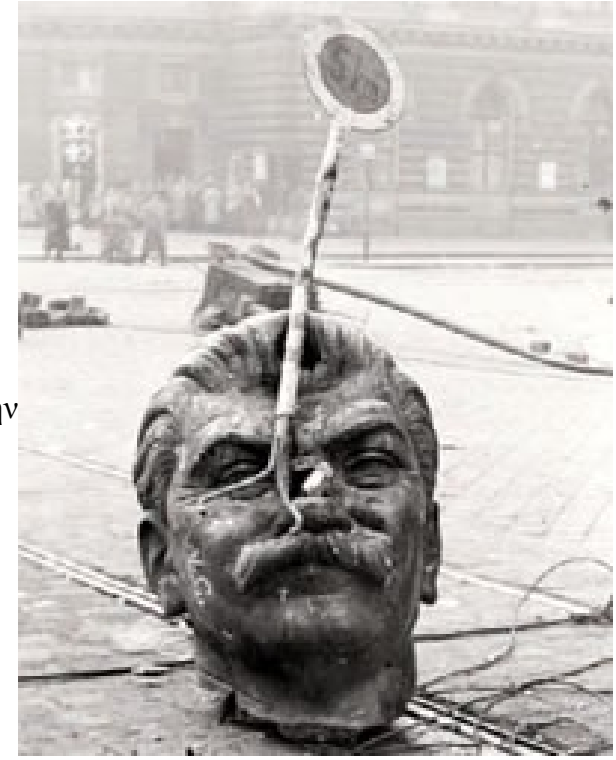

Τον Οκτώβρη του 1956 η επανάσταση σάρωσε την Ουγγαρία. Ηταν μια γνήσια εργατική επανάσταση. Στο κέντρο της ήταν η εργατική τάξη με τις μορφές οργάνωσης που έχει δημιουργήσει σε κάθε μεγάλη επαναστατική έφοδο: τα εργατικά συμβούλια, οργανώσεις μάχης και προάγγελλοι της οργάνωσης της νέας κοινωνίας ταυτόχρονα. Πολλά αφιερώματα θα γίνουν για τα πενήντα χρόνια από την Ουγγρική Επανάσταση του 1956. Όμως, τα περισσότερα θα αγνοήσουν τη πραγματική ουσία της. Για όλους αυτούς που η «ελεύθερη αγορά» φέρνει την πιο τέλεια δημοκρατία που μπορεί να ελπίζει κανείς, η Ουγγαρία του 1956 είναι μια εξέγερση ενάντια στον «κόκκινο ολοκληρωτισμό» και η δικαίωσή της η Ουγγαρία που διαμορφώθηκε μετά το 1989. Για την σταλινική αριστερά η επανάσταση του '56 παραμένει, όπως και τότε, μια «αντεπαναστατική συνομωσία» στημένη από τη Δύση που στόχο είχε την παλινόρθωση του καπιταλισμού.

Τίποτα απ' αυτά δεν ισχύει. Οι ούγγροι εργάτες του 1956 δεν πάλεψαν για μια δημοκρατία των «κουμπάρων», της φτώχειας και της εκμετάλλευσης. Πάλεψαν για τη δικιά τους δημοκρατία. Γι' αυτό η άρχουσα τάξη της Ρωσίας έπνιξε στο αίμα την επανάσταση. Και γι' αυτό η «ελεύθερη» Δύση στάθηκε στο πλάι κοιτώντας. Αυτοί που κυβερνούσαν τα δυο μπλοκ του Ψυχρού Πολέμου είχαν κοινό το μίσος τους για μια αυθεντική εργατική επανάσταση.

Η Ουγγαρία είχε περάσει στη ρώσικη σφαίρα επιρροής μετά το 1945. Οι κυβερνήτες της διακήρυσσαν ότι στη «Λαϊκή Δημοκρατία της Ουγγαρίας» χτίζονταν ο σοσιαλισμός. Στην Ουγγαρία, όμως, δεν είχε γίνει καμιά επανάσταση.

Ο «σοσιαλισμός» ήρθε με τα ρώσικα τανκς. Ο μηχανισμός του Κ.Κ «κατέλαβε» τον παλιό κρατικό μηχανισμό. Το 1951, ο Ματίας Ράκοσι, «ο καλύτερος Ούγγρος μαθητής του Στάλιν», εξήγησε τον τρόπο σε μια ομιλία του σε ανώτερους αξιωματούχους του καθεστώτος. Ηταν η περίφημη «τακτική του σαλαμιού» όπως την αποκάλεσε. Μια «φέτα» του κρατικού μηχανισμού τη φορά. Πρώτα ο στρατός, μετά τα υπόλοιπα. Και όπως δήλωσε: «ένα κομμάτι κρατήσαμε για τον εαυτό μας από την αρχή και δε δεχτήκαμε καμιά μοιρασιά: την υπηρεσία ασφαλείας». Αυτή η μυστική αστυνομία, η ΑΥΗ, θα γινόταν ο στόχος του μίσους των εξεγερμένων το 1956.

Αυτό που χτιζόταν στην Ουγγαρία ήταν ένα αντίγραφο της Ρωσίας, ένας κρατικός καπιταλισμός. Από το 1948 και μετά, η γραφειοκρατία επέβαλε σκληρά προγράμματα ανάπτυξης της βαριάς βιομηχανίας. Οι εργάτες έπρεπε να δουλεύουν περισσότερο και να ζουν φτωχότερα. Οι αγρότες που μόλις είχαν απαλλαχτεί από τους αριστοκράτες τσιφλικάδες είδαν ξανά τη γη τους να περνάει σε ξένα χέρια.

Η καταστολή ήταν το απαραίτητο συμπλήρωμα.

Το 1953 ο Στάλιν πέθανε. Και οι διάδοχοί του βρέθηκαν με μια εκρηκτική κατάσταση στα χέρια τους. Επρεπε να κάνουν «μεταρρυθμίσεις» για να διατηρήσουν την κυριαρχία τους. Ομως, πώς και σε ποιο βαθμό; Και μια σειρά «μεταρρυθμιστές» ηγέτες άρχισαν να αναδεικνύονται στις χώρες-δορυφόρους της Ρωσίας.

Ρήγματα

Ενας από αυτούς ήταν ο Ιμρε Νάγκυ στην Ουγγαρία. Είχε διωχθεί από την κυβέρνηση στη διάρκεια των σταλινικών εκκαθαρίσεων τα προηγούμενα χρόνια. Αλλά η επικράτηση του

---

[*] http://politikokafeneio-com.anatolikos.net/neo/modules.phpname=News&file=article&sid=2083

Χρουτσόφ στη Ρωσία ενίσχυσε τις ελπίδες των οπαδών του. Η «αντιπολίτευση» του Νάγκυ απλά ζητούσε κάποιες αλλαγές στα πλαίσια του κρατικού καπιταλισμού. Και τα μέσα που χρησιμοποιούσε ήταν η «πίεση» μέσα στα ανώτερα κλιμάκια του μηχανισμού του κόμματος και οι εκκλήσεις στη ρώσικη ηγεσία. Ομως, όταν η άρχουσα τάξη μπαίνει σε πολιτική κρίση, ανοίγουν ρήγματα για να περάσουν οι «από κάτω».

Ολο το καλοκαίρι του 1956 η δυσαρέσκεια φούντωνε. Αρχικά εκδηλώνονταν στις γραμμές των φοιτητών, των διανοούμενων, χαμηλόβαθμων αξιωματούχων. Στις 23 Οκτώβρη, όμως, αυτό άλλαξε.

Εκείνη τη μέρα έγινε μια διαδήλωση στη Βουδαπέστη με συνθήματα για συμπαράσταση στη Πολωνία και στη «μεταρρυθμιστική» της ηγεσία. Ο Ερνο Γκέρο, ο γραμματέας του ΚΚ, έκανε μια συκοφαντική ομιλία από το ραδιόφωνο. Και ένα μεγάλο κομμάτι της διαδήλωσης πήγε στο ραδιοφωνικό σταθμό να διαμαρτυρηθεί. Η αντιπροσωπεία που μπήκε δε γύρισε. Και οι μπάτσοι της ΑΥΗ άρχισαν να πυροβολούν το κόσμο που διαμαρτύρονταν. Οι δρόμοι βάφτηκαν στο αίμα. Ομως, ο κόσμος, οι περιγραφές μιλάνε για εκατό χιλιάδες, δε διαλύθηκε.

Απάντησε με πέτρες, καδρόνια και που και που με όπλα που άρπαζε, ή που είχαν μαζί τους στρατιώτες και αξιωματικοί που είχαν ενωθεί με το πλήθος. Χιλιάδες κατευθύνθηκαν στο μεγάλο πάρκο στο κέντρο και γκρέμισαν το τεράστιο άγαλμα του Στάλιν. Η Ουγγρική Επανάσταση είχε αρχίσει.

Οι εξεγερμένοι άρχισαν να επιτίθονται στα αρχηγεία και στα κρησφύγετα της μισητής ΑΥΗ. Ο ρώσικος στρατός άρχισε να χτυπάει βάρβαρα. Αλλά οι ένοπλοι εργάτες από τα βιομηχανικά προάστια ενώθηκαν με ολόκληρες μονάδες του ουγγρικού στρατού που εξεγέρθηκαν. Και στις 28 του μηνός οι Ρώσοι στρατηγοί έδωσαν διαταγή να αποσυρθούν τα στρατεύματά τους από τις μεγάλες πόλεις.

Ανάμεσα στ' άλλα, φοβούνταν ότι οι Ρώσοι φαντάροι θα συναδελφώνονταν με τα ταξικά αδέλφια τους στα οδοφράγματα.

Τυπικά, την εξουσία την είχε η κυβέρνηση του Ιμρε Νάγκυ. Αυτήν αναγνώριζαν όλες οι κυβερνήσεις, μ' αυτήν διαπραγματεύονταν οι Ρώσοι στρατηγοί, αυτή τη κυβέρνηση ζητούσαν οι διαδηλωτές και οι εξεγερμένοι στις 23 Οκτώβρη και στη βδομάδα των μαχών. Αλλά την πραγματική εξουσία την είχαν τα εργατικά συμβούλια και οι ένοπλοι εργάτες στους δρόμους.

Με το ξεκίνημα των μαχών, η Γενική Απεργία απλώθηκε παντού. Το κέντρο της ήταν η Βουδαπέστη και οι βόρειες περιοχές, όπου βρίσκονταν συγκεντρωμένα τα μεγάλα εργοστάσια και ορυχεία. Ανάμεσα στις 23 και 29 Οκτώβρη εργατικά συμβούλια άρχισαν να οργανώνονται και να συντονίζονται στη Βουδαπέστη. Επρεπε να κρατήσουν την απεργία, να οργανώσουν τον εφοδιασμό σε βασικά αγαθά, να τηρήσουν την επαναστατική τάξη. Σε κάθε εργοστάσιο, οι εργάτες έκλεγαν αντιπροσώπους ανακλητούς ανά πάσα στιγμή.

Διάλεγαν τους πιο μαχητικούς, τους πιο έμπειρους. Αλλά αν δεν έκφραζαν τη θέλησή τους, καθαιρούνταν.

Στις 31 Οκτώβρη, το συντονιστικό τους διακήρυξε:

«Το ανώτερο σώμα στο εργοστάσιο είναι το δημοκρατικά εκλεγμένο εργατικό

συμβούλιο...Ο διευθυντής είναι υπάλληλος του εργοστασίου. Αυτός και οι ανώτεροι υπάλληλοι εκλέγονται από το εργατικό συμβούλιο. Είναι υπόλογος στο εργατικό συμβούλιο για κάθε ζήτημα».

Πρόγραμμα

Τέτοια συμβούλια απλώθηκαν σε όλες τις πόλεις. Δεν ήταν απλά «συνδικαλιστικά» όργανα, είχαν πολιτικό πρόγραμμα: Να φύγουν τα ρώσικα στρατεύματα, η γη στους αγρότες, τα εργοστάσια στους εργάτες, καμιά επιστροφή των παλιών καπιταλιστών και γαιοκτημόνων.

Ο Πήτερ Φράιερ ήταν ο ανταποκριτής της εφημερίδας Daily Worker, του ΚΚ της Βρετανίας. Οι ανταποκρίσεις του δε δημοσιεύτηκαν ποτέ. Το γιατί, το εξηγεί η περιγραφή που έδωσε σε αυτά τα συμβούλια:

«Λόγω της αυθόρμητης γέννησής τους, της σύνθεσής τους, της αίσθησης ευθύνης, της αποτελεσματικής οργάνωσης στον εφοδιασμό και στη τήρηση της τάξης, της σοφίας με την οποία χειρίστηκαν τα ρώσικα στρατεύματα, και πολύ περισσότερο, λόγω της εντυπωσιακής ομοιότητας με τα συμβούλια των εργατών, αγροτών και φαντάρων στην Ρωσία των επαναστάσεων του 1905 και του Φλεβάρη του 1917, αυτές οι επιτροπές, το δίκτυο των οποίων απλώθηκε σε όλη την Ουγγαρία, ήταν ιδιαιτέρως ομοιογενείς. Ηταν ταυτόχρονα όργανα της εξέγερσης - η συσπείρωση αντιπροσώπων εκλεγμένων στα εργοστάσια και τα πανεπιστήμια, τα ορυχεία και τις στρατιωτικές μονάδες- και όργανα λαϊκής αυτοκυβέρνησης που εμπιστεύονταν ο ένοπλος λαός.

Φυσικά, όπως σε κάθε πραγματική επανάσταση 'απ' τα κάτω' υπήρχε 'πολύ' πολυλογία, εντάσεις, ενθουσιασμός, αυτοσχεδιασμός, περιττοί καυγάδες. Αυτό όμως ήταν η μια πλευρά της εικόνας. Η άλλη, είναι η εμφάνιση σε ηγετικές θέσεις καθημερινών ανδρών, γυναικών και νέων που ήταν φιμωμένοι από την ΑΥΗ. Η επανάσταση τους έσπρωξε μπροστά, ξύπνησε την περηφάνεια και την ανεκδήλωτη μέχρι τώρα ικανότητα οργάνωσης, τους έβαλε να δουλέψουν για το χτίσιμο μιας πραγματικής δημοκρατίας στα ερείπια της δημοκρατίας».

Μια μεγάλη συζήτηση άρχισε να ξετυλίγεται σε αυτά τα όργανα της επανάστασης. Ποιός είναι ο στόχος; Μια μεταρρυθμισμένη εκδοχή του ίδιου καθεστώτος; Ενα κομμάτι το πρότεινε αυτό, με δεσμούς με τον Ιμρε Νάγκυ και τα κόμματα που επανεμφανίστηκαν. Τα πράγματα γίνονταν πιο περίπλοκα επειδή η πιο συντηρητική πτέρυγα, που δεν ήθελε να αλλάξουν ριζικά τα πράγματα, χρησιμοποιούσε «μαρξιστική» ορολογία ενώ οι πιο μαχητικοί εξεγερμένοι, δεν ήθελαν τίποτα να ακούσουν για τέτοια πράγματα. Για πολλούς η κόκκινη σημαία και το σφυροδρέπανο δεν ήταν σύμβολα απελευθέρωσης αλλά της ρώσικης κατοχής.

Ομως κανένας δεν ήθελε επιστροφή στη παλιά Ουγγαρία, της στρατιωτικής δικτατορίας της δεξιάς, των γαιοκτημόνων και των βιομηχάνων. Γι' αυτό η εθνικιστική δεξιά που έκανε την

εμφάνισή της είχε μικρή απήχηση.

Ενα κομμάτι των πρωτοπόρων εργατών που έπαιζε ηγετικό ρόλο στο κίνημα των συμβουλίων έκανε βήματα μπροστά: Το Συμβούλιο του Μίσκολσκ, μιας βιομηχανικής πόλης στα βόρεια της Βουδαπέστης, ζήτησε: «Η κυβέρνηση πρέπει να προτείνει τη δημιουργία ενός

Επαναστατικού Εθνικού Συμβουλίου, βασισμένου στα εργατικά συμβούλια των διαφόρων περιφερειών της Βουδαπέστης και αποτελούμενο από δημοκρατικά εκλεγμένους αντιπροσώπους από αυτά τα συμβούλια. Την ίδια στιγμή το παλιό κοινοβούλιο πρέπει να διαλυθεί».

Εισβολή

Οι εργάτες της Ουγγαρίας δεν είχαν το χρόνο να επεξεργαστούν και να επιβάλλουν τις δικιές τους λύσεις. Στις 4 Νοέμβρη ξεκίνησε η δεύτερη ρώσικη εισβολή. Ηταν καλοοργανωμένη και αμείλικτη, με 3.000 τανκς και 500.000 στρατιώτες. Η κυβέρνηση του Νάγκυ κατέρρευσε, ο ίδιος κατέφυγε στη γιουγκοσλαβική πρεσβεία, λίγες μέρες μετά συνελήφθη και αργότερα εκτελέστηκε μαζί με άλλους υπουργούς του.

Το βάρος της αντίστασης έπεσε στις πολιτοφυλακές των εργατών και στους απλούς φαντάρους. Σε διάφορα σημεία του κέντρου της Βουδαπέστης, οι οδομαχίες μαίνονταν για τρεις μέρες. Τα εργατικά προάστια στη Βουδαπέστη κράτησαν περισσότερο. Το Τσέσπελ είναι ένα νησί στο Δούναβη που κόβει στα δυο τη πόλη. Εκεί βρίσκονταν συγκεντρωμένα πολλά εργοστάσια. Και οι εργάτες έβγαλαν μια αφίσα που κοροϊδευε τη ρωσική προπαγάνδα: «Οι 40.000 αριστοκράτες και φασίστες των εργοστασίων του Τσέσπελ συνεχίζουν την απεργία». Η ένοπλη αντίσταση συνεχίστηκε εκεί μέχρι τις 11 Νοέμβρη.

Ο ρώσικος στρατός συνέτριψε την ένοπλη αντίσταση και επέβαλε μια κυβέρνηση με επικεφαλής τον Γιάνος Κάνταρ που θα κυβερνούσε επί δεκαετίες. Ομως, η γενική απεργία συνεχίστηκε μέχρι τις 19 Νοέμβρη. Οι εργάτες της Βουδαπέστης διατήρησαν τα συμβούλιά τους μέχρι και τον Δεκέμβρη δίνοντας μάχες οπισθοφυλακής, μέχρι που τα διέλυσε η κυβέρνηση και έριξε τους ηγέτες τους στη φυλακή.

Η Δύση δημόσια έκανε μια προπαγανδιστική εκστρατεία κατηγορώντας τον «κόκκινο φασισμό». Αλλά παράλληλα «έστελνε καθησυχαστικά μηνύματα μέσω του Στρατάρχη Τίτο αρνούμενη κάθε πρόθεση εκμετάλλευσης της κατάστασης εις βάρος των σοβιετικών συμφερόντων». Τα ταξικά «ένστιχτα» του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού τον έφερναν πιο κοντά στους ανταγωνιστές του από την άλλη μεριά του «σιδερένιου παραπετάσματος». Ενα μικρό επεισόδιο δείχνει το γιατί.

Στις 7 Νοέμβρη στη Βουδαπέστη τα οδοφράγματα της οδού Ταζόλτο ήταν από τις λίγες εστίες αντίστασης που κρατούσαν ακόμα, με λίγες σφαίρες και μολότοφ απέναντι στα τανκς. Οι μαχητές που τα υπεράσπιζαν σήκωσαν μια σημαία. Δεν ήταν η ουγγρική, που κυριαρχούσε τις προηγούμενες μέρες. Ηταν μια κόκκινη σημαία για να τιμηθεί η επέτειος της Επανάστασης του Οκτώβρη. Τα οράματα του 1917 ξαναζωντάνεψαν για λίγες μέρες στα εργοστάσια και τα οδοφράγματα της Ουγγαρίας το 1956.

Οι ρίζες μιας νέας Αριστεράς

Η Ουγγρική Επανάσταση του 1956 ήταν σοκ για την Αριστερά σε όλο τον κόσμο. Τα σταλινικά Κομμουνιστικά Κόμματα κυριαρχούσαν μέχρι τότε. Είχαν βγει από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τρομερά ενισχυμένα. Είχαν πρωταγωνιστήσει στην Αντίσταση ενάντια στη φασιστική βαρβαρότητα, δίνοντας αμέτρητες θυσίες. Και είχαν πίσω τους το γόητρο της Ρωσίας που είχε σηκώσει το κύριο βάρος της μάχης. Ηταν κόμματα τεράστια. Το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα για παράδειγμα έφτασε το 1.000.000.000 μέλη στα τέλη της δεκαετίας του '40 και

ήταν το δεύτερο κόμμα στις εκλογές. Αντίστοιχοι αριθμοί ίσχυαν και για τη Γαλλία.

Για εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες στις χώρες της Δύσης, η Ρωσία και οι χώρες του ανατολικού μπλοκ ήταν ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» κοινωνίες διαμετρικά αντίθετες από αυτές όπου ζούσαν. Εκλειναν τα αυτιά τους στη προπαγάνδα της Δύσης για τις συνθήκες που επικρατούσαν εκεί. Τί σήμαιναν τα μεγάλα λόγια για τον «ελεύθερο κόσμο» για τους αγωνιστές της Αντίστασης που σάπιζαν στα ξερονήσια και τις φυλακές στην Ελλάδα για παράδειγμα;

Το Φλεβάρη του 1956 ο Χρουτσόφ που είχε επικρατήσει στις διαμάχες για τη διαδοχή του Στάλιν εκφώνησε τη περίφημη «μυστική ομιλία» του στο 20ο Συνέδριο του ΚΚ της Ρωσίας. Εκεί μίλησε για τα εγκλήματα του Στάλιν. Ηταν ένα πρώτο σοκ.

Αλλά το μεγαλύτερο θα ερχόταν τον Οκτώβρη και τον Νοέμβρη. Εκείνες τις μέρες, βρετανικά, γαλλικά και ισραηλινά στρατεύματα επιτίθονταν στην Αίγυπτο. Ο σκοπός τους ήταν να ανατρέψουν τον πρόεδρο Νάσερ που είχε εθνικοποιήσει τη Διώρυγα του Σουέζ. Ήταν μια ιμπεριαλιστική εισβολή για να αποκατασταθεί η αποικιοκρατία που δεχόταν πλήγματα. Μεγάλες διαδηλώσεις ξέσπασαν στις χώρες της Δύσης για να την καταγγείλουν.

Αλλά τις ίδιες κυριολεκτικά μέρες, τα ρώσικα τανκς έσπερναν το θάνατο στους δρόμους της Βουδαπέστης. Μια μεγάλη δύναμη, η «πατρίδα των εργατών», χρησιμοποιούσε τις ίδιες βάρβαρες ιμπεριαλιστικές μεθόδους με τους αποικιοκράτες του Λονδίνου και του Παρισιού.

Οι ηγεσίες των Κομμουνιστικών Κομμάτων της Δύσης υιοθέτησαν χωρίς δεύτερη κουβέντα όλες τις συκοφαντίες της ρώσικης προπαγάνδας για τους «αντεπαναστάτες φασίστες». Ομως για χιλιάδες αγωνιστές η ομοιότητα στις μεθόδους των δυο μπλοκ έβγαζε μάτι. Κόμματα όπως το βρετανικό ή το αμερικάνικο συγκλονίστηκαν βαθιά από τη κρίση. Αλλού η κρίση εμφανίστηκε πιο ήπια.

Παντού, όμως, αγωνιστές άρχισαν να θέτουν ερωτήματα και να αναζητούν απαντήσεις έξω από τα πλαίσια της καταθλιπτικής κυριαρχίας του σταλινισμού. Μια νέα αριστερά άρχισε να γεννιέται, προσπαθώντας να ανακαλύψει τη παράδοση του αυθεντικού μαρξισμού. Μικρές ομάδες γύρω από περιοδικά, μέσα στο κίνημα ενάντια στα πυρηνικά όπλα, όπως στη Βρετανία, ή στο κίνημα συμπαράστασης στον αγώνα της Αλγερίας για ανεξαρτησία στη Γαλλία.

Αυτή η νέα αριστερά γεννήθηκε εκείνες τις μέρες του 1956 και στα χρόνια που ακολούθησαν θα έριχνε ακόμα μεγαλύτερες ρίζες. Το 1968 όταν εκατομμύρια εργάτες και νεολαία θα έμπαιναν στη δράση στη Δύση, θα γεννούσε μεγάλες επαναστατικές οργανώσεις.

Η σιωπή γύρω από την Ουγγρική επανάσταση

Η ΟΥΓΓΡΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1956

Η σιωπή γύρω από την Ουγγρική επανάσταση έχει να κάνει με το γεγονός ότι η ίδια η εξέλιξή της κατέδειξε στην πράξη την αχρηστία των επεξεργασμένων "θεωριών" για το λαό, αφού ο ίδιος ο λαός χωρίς "επαναστατική θεωρία" και "επαναστατική ηγεσία", μέσα σε λίγες μόνο μέρες έκανε σκόνη τον κρατικό μηχανισμό και το πανίσχυρο κομμουνιστικό κόμμα, οικοδομώντας ταυτόχρονα μια καλύτερη κοινωνία, δίχως να μπει καθόλου στον κόπο να χρησιμοποιήσει στο ελάχιστο την παλιά εξουσιαστική δομή...

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Οι κοινωνικές αντιθέσεις στην ανατολική Ευρώπη βρίσκονταν σε ένταση μετά το θάνατο του Στάλιν το '53 και την "αποθεοποίησή" του στο 20ό συνέδριο του ΚΚΣΕ (Φεβρ. '56). Η ελπίδα που απλώθηκε για ελάφρυνση της λεηλασίας και κυριαρχίας από τους Ρώσους και την Κομμουνιστική Γραφειοκρατία, έγινε σπίθα κοινωνικών γεγονότων στην Πολωνία - όπως η εργατική εξέγερση του Πόζναν - αλλά και πλατιών ανακατατάξεων στους κόλπους της ίδιας της γραφειοκρατίας.

Η προώθηση του Γκομούλκα στην εξουσία σε βάρος των σταλινικών έδωσε θάρρος και στους κύκλους των κομμουνιστών διανοούμενων και των φοιτητών της Ουγγαρίας που από καιρό διέδιδαν κριτικές και διαμαρτυρίες για την ολοκληρωτική φύση του καθεστώτος. Οι απόψεις αυτές στόχευαν στον εκδημοκρατισμό και την ανεξαρτησία από τους Ρώσους χωρίς να θίγουν την ίδια την ουσία της καταπίεσης και εκμετάλλευσης. Οι κύκλοι αυτοί προωθούσαν την επιστροφή στην εξουσία του Ίμρε Νάγκυ, ενός κομμουνιστή ηγέτη παραμερισμένου από τους σταλινικούς.

Τα προλεταριακά στρώματα όμως δεν αρκούνταν στην αποκατάσταση των παλιών εξουσιαστών και χλεύαζαν τις ενδοκομμουνιστικές αντιθέσεις. Το ανέκδοτο της μόδας ήταν τότε: "ποια είναι η διαφορά μεταξύ ενός μαρξιστή κι ενός χριστιανού; Ο χριστιανός πιστεύει στη μετά θάνατο ζωή ενώ ο μαρξιστής στην μετά θάνατο αποκατάσταση"! Το αίτημα που κέρδιζε τις καρδιές των εργατών ήταν η εργατική αυτοδιεύθυνση.

Η διαδήλωση της 23ης Οκτώβρη '56 που οργάνωσαν οι διανοούμενοι και οι φοιτητές για την Πολωνο-Ουγγρική αλληλεγγύη και την ανεξαρτησία από τους Ρώσους, συμπύκνωσε τα γεγονότα σε λίγες μόνο μέρες. Μέχρι το βράδυ η συγκέντρωση πλαισιώθηκε αυθόρμητα από διακόσιες χιλιάδες νέους, εργάτες και φοιτητές που δεν έδειχναν καμιά διάθεση πια να γυρίσουν στα σπίτια τους. Παρέμεναν μέχρι αργά σιωπηλοί στις πλατείες καίγοντας τις εφημερίδες του κόμματος. Ο γενικός γραμματέας Γκεράι με ραδιοφωνικό μήνυμα είχε απειλήσει τους διαδηλωτές και τους είχε αποκαλέσει "καθάρματα".

Εκατό χιλιάδες κόσμου με μια αντιπροσωπεία πήγαν στη Ραδιοφωνία για να μεταδώσουν τα αιτήματά τους. Μια άλλη ομάδα από τρεις χιλιάδες διαδηλωτές

γκρέμισε τον επτάμετρο ανδριάντα του Στάλιν και τον διέλυσε μέσα σε γενική ευθυμία.

Στις 11 το βράδυ οι δήμιοι της Α.V.Ο. (Μυστική Αστυνομία Ασφαλείας) που φρουρούσαν το Ραδιοφωνικό Μέγαρο άνοιξαν πυρ με πολυβόλα ενάντια στα πλήθη που αγρυπνούσαν. Οι δεκάδες νεκροί έδωσαν το σύνθημα της εξέγερσης και η Βουδαπέστη ξύπνησε. Ο λαός περνά άμεσα κι αυθόρμητα στην επίθεση ενάντια στα κέντρα, το έμβλημα και τα στελέχη του καθεστώτος. "Η επανάσταση εκδηλώθηκε με το πραγματικό της κίνητρο: την καταστροφή του κρατικού και κομματικού μηχανισμού".

Αρχίζει γενική απεργία διαρκείας, γίνεται εφοδιασμός σε οπλισμό απ' τα εργοστάσια όπλων και από τους στρατιώτες που συναδελφώνονται με τους επαναστάτες. Ένοπλες ομάδες καταλαμβάνουν στρατηγικά σημεία της πόλης ενώ το Ραδιοφωνικό Μέγαρο καταλαμβάνεται με επίθεση. Το πρωί της 24ης Οκτώβρη ειδική έκδοση της "Ελεύθερης Νεολαίας" αναγγέλλει: "Οι δρόμοι μας ανήκουν".

Κάτω από την πίεση των γεγονότων, ο "δημοφιλής Νάγκυ" διορίζεται πρωθυπουργός από τον γραμματέα Γκεράι και επανειλημμένα ζητά να κατατεθούν τα όπλα υποσχόμενος εκδημοκρατισμό. Παράλληλα, με την "συνεργασία" του Ρώσου στρατηγού Τιχόνωφ κηρύσσει στρατιωτικό νόμο, συσκότιση και προσκαλεί τα ρωσικά στρατεύματα που σταθμεύουν στην Ουγγαρία να επιβάλουν την τάξη. Οι επαναστάτες όμως παρ' ότι τα ρωσικά τανκς εισβάλλουν στη Βουδαπέστη, αδιαφορούν για τις απειλές και τις υποσχέσεις του Νάγκυ. Η απεργία συνεχίζεται, μεγάλες διαδηλώσεις περνούν άφοβα δίπλα στα τανκς ενώ συνεχίζεται ο εξοπλισμός με όπλα που προμηθεύουν απ' τα στρατόπεδα νεαροί στρατιώτες.

Κι ενώ οργανώνονται τα μαζικά κέντρα αντίστασης στις πλατείες που οχυρώνονται με οδοφράγματα, οι πιο δραστήριοι νεολαίοι επιτίθενται στα ρώσικα τανκς με βόμβες Μολότωφ. Επί μέρες διεξάγονται σφοδρές μάχες αντίστασης ενάντια στους Ρώσους και τους ασφαλίτες της AVO. Οι τελευταίοι αυτοί - στηρίγματα του φασιστικού καθεστώτος παλιότερα και του κομμουνιστικού αργότερα - συγκεντρώνουν πάνω τους το μίσος των επαναστατών, ιδιαίτερα μετά τη σφαγή της πλατείας Κόσσουθ όπου τ' ασφαλίτικα πολυβόλα κατέσφαξαν πάλι, μια άοπλη διαδήλωση. Οι δήμιοι γίνονται στόχος της πιο άγριας εκδίκησης. Τους κυνηγούν αδιάκοπα και τους λυντσάρουν ή τους τουφεκίζουν επιτόπου. Πολλοί καλοπληρωμένοι πραιτοριανοί τελειώνουν τη ζωή τους κρεμασμένοι ανάποδα, με μια αναμμένη δεσμίδα χαρτονομίσματα στο στόμα. Κανένας δεν μπορεί να σταματήσει τις σφαγές των ασφαλιτών που συνεχίζονται και μετά τις 27 Οκτ. που ο Νάγκυ διέλυσε τη μισητή Α.V.Ο. για να κατευνάσει το λαό και να σώσει τους ασφαλίτες.

Στο μεταξύ μέσα στη σύγχυση που επικρατεί η ρωσική Διοίκηση κατανοεί ξαφνικά το αδιανόητο. Δύο τεθωρακισμένες μεραρχίες αδυνατούν να καταστείλουν με τα βαριά τους όπλα το μαχόμενο λαό. Δεκάδες τανκς έχουν βγει εκτός μάχης ενώ το μεγαλύτερο μέρος του ρωσικού στρατού είναι φιλικό προς τον αγώνα των Ούγγρων ή παραμένει ουδέτερο. Στην πλειοψηφία τους οι Ρώσοι στρατιώτες

αρνούνται να πυροβολήσουν το λαό, ενώ αρκετοί συναδελφώνονται ανοιχτά με τους επαναστάτες που στα αιτήματά τους προσθέτουν και την "παραχώρηση ασύλου στους Ρώσους"!

Όσο για τον τακτικό ουγγρικό στρατό, που αποτελούνταν από νεαρούς αγρότες, στην πλειοψηφία του ήταν φιλικός προς την εξέγερση. Όταν ο Νάγκυ έστειλε ουγγρικά τεθωρακισμένα για να καταλάβουν τον στρατώνα Κίλιαν - που εφοδίαζε με όπλα τους επαναστάτες - τα πληρώματά τους ενώθηκαν με τον αγώνα του λαού.

Στις 29 Οκτ. το πυρ σταματάει και οι ρώσικες μονάδες μισοδιαλυμένες από τις μάχες και την απειθαρχία διατάσσονται ν' αποχωρήσουν. Οι Ρώσοι ηγέτες μη μπορώντας να καταστείλουν όσο εύκολα νόμισαν την κοινωνική επανάσταση προσπαθούν να την ελέγξουν προς το παρόν με τον Νάγκυ και το νέο εγκάθετο γραμματέα του Κόμματος τον "τιτοϊκό" Γιάννος Καντάρ. Νέες ισχυρές ρωσικές μεραρχίες ετοιμάζονται ήδη στα σύνορα της Ουγγαρίας για τη δεύτερη επίθεση αλλά προς το παρόν η επανάσταση έχει νικήσει.

ΤΑ ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ

Απ' την αρχή της επανάστασης η ιδέα της οργάνωσης Επαναστατικών Συμβουλίων είχε μεγάλη απήχηση αφού κάθε άλλη μορφή οργάνωσης ως τότε δεν ήταν παρά παράρτημα του Κράτους - Κόμματος (τα συνδικάτα κ.λπ.). Ένα από τα συνθήματα των μεγάλων αυθόρμητων συγκεντρώσεων της 23ης Οκτ. ήταν η αυτονομία των εργατών από το Κόμμα - Κράτος και η δημιουργία εργατικών συμβουλίων.

Η άμεση απάντηση από το κόμμα ήταν απειλές και ένοπλες επιθέσεις κατά του λαού αλλά την επόμενη μέρα μπρος στην εξάπλωση της εξέγερσης και της γενικής απεργίας σ' όλη τη χώρα, το κόμμα δέχτηκε τη σύστασή τους. Σκοπός του ήταν να εντυπωσιάσει και να κατευνάσει τους εργάτες για ν' αποτρέψει την επανάσταση. Έτσι οργανώθηκαν "εργατικά" συμβούλια αποτελούμενα από τους διευθυντές, τους γραμματείς των κομματικών οργανώσεων, τους επικεφαλής των συνδικάτων και μερικούς πειθαρχημένους εργάτες. Οι εγκάθετοι των συμβουλίων αυτών κάλεσαν τους απεργούς να γυρίσουν στη δουλειά τους. Στην ανάπαυλα των διαδηλώσεων και των συγκρούσεων, πράγματι, οι εργάτες γύρισαν στα εργοστάσια κι έδιωξαν με τις κλωτσιές τους κομματικούς, σχηματίζοντας με άμεση - δημοκρατία τα εργατικά συμβούλια που οργάνωσαν τη συνέχεια της δράσης και την εργατική αυτοδιεύθυνση.

Τα συμβούλια απλώθηκαν με ταχύτητα σ' όλους τους χώρους δουλειάς στη Βουδαπέστη και τις πόλεις της Ουγγαρίας. Ακόμη και οι αγρότες σχημάτισαν συμβούλια σε πολλές περιοχές. Φτιαγμένα από την άμεση δράση των εξεγερμένων έγιναν το εργαλείο της μαχόμενης επανάστασης, χώρος άσκησης του ελεύθερου λόγου και της ελεύθερης εκλογής άμεσα ελεγχόμενων κι ανακλητών εκπροσώπων από τις γενικές συνελεύσεις των εργατών. Μια από τις πρώτες αποφάσεις όλων των συμβουλίων της χώρας - δείχνοντας έτσι την ενότητα και τον χαρακτήρα της επανάστασης - ήταν το διώξιμο απ' όλους τους χώρους δουλειάς των κομματικών οργανώσεων και των συνδικάτων. Τα συμβούλια χωρίς άλλο ενδιάμεσο όργανο μετέφεραν την ελεύθερη έκφραση των εργαζομένων τόσο σε περιφερειακό όσο και

σε πανεθνικό επίπεδο, εγκαθιστώντας στην ουσία μια Συμβουλιακή Δημοκρατία, δείχνοντας ότι οι επαναστάτες δεν έχουν την οργάνωση του εχθρού που θέλουν να καταστρέψουν.

Με τα συμβούλια οργανώθηκε η πολιτική της απεργίας και ο εξοπλισμός των εργατών. Αντιμετωπίστηκαν επίσης όσο μπορούσαν και τα οικονομικά προβλήματα υλοποιώντας τις μέχρι τότε διεκδικήσεις. Οι νόρμες εργασίας καταργήθηκαν εκ των πραγμάτων, συνεχίσθηκε η μισθοδοσία των απεργών με αυξήσεις κι οργανώθηκε ο επισιτισμός με απευθείας συναλλαγές με τους εξεγερμένους αγρότες πού 'χαν αποτινάξει τα κολχόζ - κάτεργα με τις υποχρεωτικές παραδόσεις στο Κράτος και την εξουσία των Γραφειοκρατών.

Τα κατά χώρους δουλειάς συμβούλια συνέστησαν τα περιφερειακά κι αυτά το Επαναστατικό Συμβούλιο της Μείζονος Βουδαπέστης, σε μια περιοχή με δύο εκατομμύρια κατοίκους. Το συμβούλιο αυτό εξελίχθηκε σαν τη μόνη πραγματική πολιτική δύναμη αφήνοντας το κράτος και το κόμμα να υπάρχουν μόνο στη σκιά των σοβιετικών αρμάτων ιδιαίτερα μετά τη δεύτερη επίθεση στις 4 Νοέμβρη '56.

Η μαχόμενη επανάσταση έφθασε σε δύο εβδομάδες, στα όρια καταστροφής του παλιού κόσμου και κατέδειξε, απ' την μια τη βίαιη επιθυμία για το γκρέμισμα της ταξικής και εξουσιαστικής κοινωνίας· κι απ' την άλλη τη δυνατότητα όλων των καταπιεσμένων να κερδίσουν στη μάχη με το κράτος την πλήρη ελευθερία έκφρασης. Μέσα στον κοινωνικό πόλεμο κατακτήθηκε η αυτοοργάνωση, η αυτενέργεια κι η αυτοδιεύθυνση κι άρχισε η συλλογική διαμόρφωση νέων μορφών ελεύθερης οργάνωσης της κοινωνικής, οικονομικής και προσωπικής ζωής των ανθρώπων.

Η ιδιαίτερη αναφορά στα εργατικά συμβούλια γίνεται γιατί με την οργάνωσή τους βάζουν σε πρώτη γραμμή επαναστατικές πρακτικές που έχουν να κάνουν με το όραμα μιας άλλης κοινωνίας που αφορά όλους τους ανθρώπους κι όχι μόνο τους εργάτες. Η άμεση - δημοκρατία δίνει αποφασιστικό χτύπημα στην πολιτική εξουσία και θεμελιώνει την αληθινή ισότητα, ενώ η συλλογικότητα γίνεται εφικτή σε κάθε σφαίρα της ανθρώπινης δραστηριότητας με την αυτοοργάνωση. Όσο για την αυτοδιαχείριση που καταργεί το νόημα της διαίρεσης σε διευθύνοντες και διευθυνόμενους, έγινε φανερό ότι βρίσκεται πολύ πιο πέρα από την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας και την εθνικοποίηση και δεν προστίθεται στο υπάρχον εξουσιαστικό σύστημα (π.χ. Γιουγκοσλαβία) αλλά πραγματώνεται μόνο στην καταστροφή του.

Με τα συμβούλια, η επαναστατική δραστηριότητα του λαού δεν στράφηκε μόνο ενάντια στην πολιτική καταπίεση και οικονομική εκμετάλλευση αλλά προχώρησε και στην οργάνωση μιας νέας συλλογικής ζωής που "ανήγγειλε επίσημα ότι οι άρχουσες μειοψηφίες όλου του κόσμου είναι περιττές".

Η ΝΕΟΛΑΙΑ

Το ότι η Ουγγρική Επανάσταση ήταν μια επανάσταση της νεολαίας είναι φανερό τόσο στον κοινωνικό πόλεμο που διεξήχθη στους δρόμους και τις πλατείες, όσο και στα εργατικά συμβούλια.

Οι νέοι εργάτες ήσαν τα πιο αυθόρμητα κι επαναστατικά στοιχεία στα εργοστάσια και τα κολαστήρια της σοσιαλιστικής εργασίας και "άμιλλας". Αν οι μεγαλύτεροι εργάτες σκέφτονταν ίσως τις συνέπειες και τ' αντίποινα του ρώσικου κολοσσού, οι νεολαίοι επάνδρωσαν με ενθουσιασμό την άμεση κι ένοπλη επαναστατική δράση και ταυτόχρονα αποτέλεσαν την κινητήρια δύναμη για την οργάνωση των συμβουλίων.

Αλλά και ο ένοπλος χαρακτήρας της επανάστασης καθόρισε ότι τον κύριο ρόλο στη μάχη τον είχε η νεολαία. Απ' την αρχή της εξέγερσης οι νέοι δεν περιορίστηκαν

σε διαδηλώσεις αλλά προχώρησαν στην εξουδετέρωση των Σωμάτων Ασφαλείας και των ρώσικων τανκς.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι δεκατετράχρονοι και δεκαπεντάχρονοι μαχητές της πλατείας Σένα (στη Βουδαπέστη) που εξορμώντας από τα οδοφράγματα με μολότωφ, αντιστάθηκαν με επιτυχία στις σοβιετικές επιθέσεις. Με γέλια και ζητωκραυγές υποδέχονταν την καταστροφή ή την υποχώρηση των τανκς, μεταμορφώνοντας τον κοινωνικό πόλεμο σε γιορτή. Το είδος της μάχης στην πλατεία Σένα εξαπλώθηκε σ' όλη τη Βουδαπέστη και το κοινωνικό αντάρτικο της πόλης ανάγκαζε τα τανκς να μένουν συγκεντρωμένα μακριά απ' τα μαζικά κέντρα αντίστασης και να μην ξανοίγονται στους δρόμους όπου οι μικροί διάβολοι με τις μολότωφ εμπόδιζαν τη διέλευση. "Η νεολαία αυτή χωρίς παράδοση, χωρίς δεσμούς, εξαθλιωμένη και καταπιεσμένη έδειξε στο σύγχρονο κόσμο το σωστό δρόμο".

Η 2η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ

Το Κρεμλίνο είχε δώσει στο Νάγκυ μια μικρή παράταση χρόνου για να ελέγξει την κατάσταση ενώ νέες σοβιετικές μονάδες άρχισαν να περνούν τα σύνορα της Ουγγαρίας απ' όλες τις πλευρές της χώρας. Ο Νάγκυ ανίκανος πια να κάνει οτιδήποτε, προσπάθησε να προσεταιρισθεί τους επαναστάτες και κήρυξε την ουδετερότητα της χώρας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας ζητώντας την αποχώρηση των Ρώσων. Το Κρεμλίνο φοβούμενο την ενδυνάμωση της επανάστασης στο εσωτερικό της χώρας και την επέκτασή της στις γειτονικές, εξαπέλυσε τη δεύτερη κι ολοκληρωτική του επίθεση το ξημέρωμα της 4ης Νοέμβρη '56.

Μια ολόκληρη στρατιά από 200 χιλιάδες στρατιώτες, χιλιάδες άρματα, πυροβολικό και αεροπορία με αντικειμενικούς στόχους την εξουδετέρωση του κοινωνικού αντάρτικου στις πόλεις και την καταστροφή των μαζικών κέντρων αντίστασης στις οχυρωμένες πλατείες, τους στρατώνες και τα εργοστάσια. Η κυβέρνηση έκανε μια έκκληση στον Ο.Η.Ε. και κατέφυγε στις ξένες πρεσβείες. Ο λαός όμως δεν τρομοκρατήθηκε. Επί πολλές μέρες συνεχίσθηκαν οι σφοδρές μάχες αντίστασης ενάντια στους Ρώσους και τους ασφαλίτες που ξαναβγήκαν απ' τις τρύπες τους.

Η επανάσταση έσβησε μέσα στη σφαγή των Ούγγρων εργατών και νεολαίων και οι κρατιστές επικύρωσαν με αίμα “το δικαίωμα να κυβερνούν”. 30.000 νεκροί και διακόσιες χιλιάδες πρόσφυγες ακολούθησαν την εισβολή των Ρώσων. Οι Ούγγροι νικημένοι από τα όπλα, συνέχισαν τον αγώνα με τη γενική απεργία - που κρατούσαν τα εργατικά συμβούλια επί πολλές εβδομάδες - κάτω από συνθήκες κατοχής, βίας και τρομοκρατίας. Αλλά κι όταν η απεργία σταμάτησε από τη λιμοκτονία και την εξαθλίωση των αγωνιστών, η αντίσταση δεν έπαψε για καιρό (διαδηλώσεις κι απεργίες συνεχίσθηκαν μέχρι και το 1959).

***

Η αυτονόητη πλήρης ελευθερία λόγου κι έκφρασης έδωσε ένα χαρακτήρα ετερόκλητο και συγκεχυμένο στην Ουγγρική Επανάσταση αφού συμμετείχαν σ' αυτήν το σύνολο των ανθρώπων και των κοινωνικών στρωμάτων. Ο πολυποίκιλος

αυτός χαρακτήρας δεν σημαίνει όμως την "σκοτεινότητα" ή την "μη καθαρότητα" στους σκοπούς της επανάστασης, αντιθέτως ανταποκρίνεται στο εύρος των αναγκών, των επιθυμιών, των ιδεών και των διεκδικήσεων εκατομμυρίων ανθρώπων που εγκαταλείπουν την παθητικότητά τους και συμμετέχουν, με όλη τους την ενεργητικότητα στη διαμόρφωση μιας ελεύθερης κοινωνίας.

Το αν συμφωνεί ή διαφωνεί κανείς με τη μία ή την άλλη διεκδίκηση των επαναστατών δεν έχει τόση σημασία όση έχει το γεγονός ότι μέσα σε λίγες μέρες ο καθένας κατάκτησε το δικαίωμα να εκφράζεται χωρίς περιορισμό. Πράγμα απαραίτητο για την οικοδόμηση μιας κοινωνίας της αλληλοκάλυψης των αναγκών. Η δυνατότητα αυτή άνοιξε ένα νέο κύμα στην ιστορία των κοινωνικών αγώνων και οδήγησε στην άγρια σφαγή των επαναστατημένων. Σφαγή που χειροκρότησαν ή αποσιώπησαν οι πάσης φύσεως "προοδευτικοί" διαβλέποντας τον κίνδυνο της ανθρώπινης χειραφέτησης από την εξουσία των ηγετών και των ειδικών, είτε ανήκουν στην Ανατολή είτε στη Δύση.

"Θα λερώσουμε με την αιματοβαμμένη ουγγρική λάσπη τα χαλιά των σαλονιών σας. Μάταια μας μπάζετε σπίτια σας - εμείς παραμένουμε ξεσπιτωμένοι. Μάταια μας ντύνετε με καινούργια ρούχα εμείς παραμένουμε κουρελήδες... Στα καλντερίμια μας υπάρχουν ακόμα πέτρες για να χτιστούν οδοφράγματα... Έχουμε ακόμα καθαρές συνειδήσεις για ν' αντιμετωπίσουμε τα όπλα."

NEMSETOR Γενάρης 1957

Άγις Στίνας

Ούγγρικη επανάσταση 1956

Άγις Στίνας
Ούγγρικη επανάσταση 1956
(...)*

Το αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι η Ουγγρική Επανάσταση του Οκτώβρη 1956, η πρώτη μετά τον δεύτερο παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό πόλεμο, προλεταριακή επανάσταση. Τα εξαιρετικά πολύτιμα για τις εργαζόμενες μάζες διδάγματα απ' αυτήν εκτίθενται και αξιολογούνται σ' αυτή τη μελέτη από τον αναμφισβήτητα πιο αρμόδιο γιαυτό. Ο Καστοριάδης είναι αυτός που από το '46, από δέκα χρόνια δηλαδή πριν από το '56 είχε αποκαλύψει το μύθο του «Εργατικού» Κράτους, την ταξική φύση αυτής της εκμεταλλευτικής κοινωνίας και την ασυμφιλίωτη αντίθεση ανάμεσα στις εργαζόμενες μάζες και τη σταλινική γραφειοκρατία, αντίθεση που με τη δύναμη φυσικού νόμου οδηγεί σε μια πάλη μέχρι θανάτου μεταξύ τους. Οι ούγγροι εργάτες με το όπλο στο χέρι επαληθέψανε αυτή την κριτική.

«Αποδείξανε με τις πράξεις τους ότι η διαφορά μεταξύ των εργατών και του "εργατικού κράτους", είναι η διαφορά μεταξύ ζωής και θανάτου. Και ότι θα προτιμούσαν να πεθάνουν πολεμώντας το «εργατικό κράτος», παρά να ζούνε ως εργάτες κάτω από το εργατικό κράτος...».

Η ουγγρική επανάσταση δεν αποκάλυψε μόνον την απάτη του «εργατικού κράτους» με δεμένους και φιμωμένους τους εργάτες, αλλά απόδειξε για μια ακόμα φορά εκείνο που έχουν αποδείξει όλες οι πραγματικά λαϊκές επαναστάσεις: την ικανότητα των λαϊκών μαζών να πάρουν αυτές οι ίδιες στα χέρια τους την υπόθεση τους και να αναλάβουν αυτές οι ίδιες, δίχως μια δήθεν φωτισμένη και δήθεν κάτοχο της ιστορικών νόμων ηγεσία, την διεύθυνση της κοινωνίας. *«Στην Ουγγαρία το κίνημα των μαζών ήταν ισχυρό και τόσο ριζοσπαστικό που μέσα σε λίγες μέρες έκαμε κυριολεκτικά σκόνη και το κομμουνιστικό κόμμα και ολάκερο τον κρατικό μηχανισμό. Ούτε καν «δυαδική εξουσία». Ό, τι υπήρχε ως εξουσία ήταν στα χέρια της ένοπλης νεολαίας και των εργατικών συμβουλίων. Το "Πρόγραμμα" των εργατικών συμβουλίων ήταν απολύτως ασυμβίβαστο με τη διατήρηση της γραφειοκρατικής δομής της κοινωνίας. Αξίωνε την αυτοδιαχείριση των επιχειρήσεων,*

να καταργηθούν οι νόρμες εργασίας, τη δραστική μείωση των ανισοτήτων στους μισθούς, το πρόσταγμα στις γενικές απόψεις του σχεδιασμού, τον έλεγχο στη σύνθεση της κυβέρνησης και καινούργιο προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής...

Η ελευθερία του λόγου και της οργάνωσης για όλους, οποιεσδήποτε και αν είναι οι ιδιαίτερες πολιτικές γνώμες του καθενός, θεωρήθηκε αμέσως αυτονόητη...

Ποια είναι η ιστορική και κοινωνιολογική σημασία αυτού του έκτακτου πολλαπλασιασμού κομμάτων, οργανώσεων κλπ μέσα σε λίγες μέρες; Είναι ακριβώς αυτό: μία αυθεντική επανάσταση έγινε. Παρόμοιος πολλαπλασιασμός, ενώ ταυτόχρονα εκφράζονται με όλες τις παραλλαγές τους οι αντίστοιχες ιδέες είναι, πράγματι το διακριτικό σήμα της επανάστασης... όλοι οι τομείς, όλα τα στρώματα του έθνους αφήνουν την παθητικότητα τους και την κονφορμιστική υποταγή τους στην παλαιά τάξη. Όλοι προσπαθούν να πάρουν ενεργό μέρος στο γκρέμισμα της και στη διαμόρφωση μιας νέας τάξης. Η κοινωνία καταπιεσμένη ίσαμε τότες, ολάκερη αδράχνει τη δυνατότητα να εκφράζεται, ο καθένας σηκώνεται και βροντοφωνάζει τις ιδέες και τις διεκδικήσεις του...

Η επανάσταση είναι η κατάσταση εκείνη, υπερθέρμανσης και τήξης της κοινωνίας, που συνοδεύει τη γενική κινητοποίηση όλων των κατηγοριών και όλων των στρωμάτων και την κατεδάφιση όλων των κατεστημένων φραγμών. Αυτό το χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι που κάνει κατανοητή την έκτακτη απελευθέρωση και τον έκτακτο πολλαπλασιασμό του δημιουργικού δυναμικού της κοινωνίας κατά τις επαναστατικές περιόδους, το σπάσιμο των επαναλαμβανόμενων κύκλων της κοινωνικής ζωής και το ξαφνικό άνοιγμα της ιστορίας...

Παρά τη μικρή της ζωή, η ουγγρική επανάσταση έθεσε κατ' αρχήν τις οργανωτικές μορφές και τα κοινωνικά νοήματα που δηλώνουν μία κοινωνικοϊστορική θεσμική δημιουργία. Η πηγή αυτής της δημιουργίας ήταν η δραστηριότητα του ουγγρικού λαού: διανοουμένων, φοιτητών, εργατών... Κατά την αυτόνομη δραστηριότητα του και με τη βοήθεια της, ο λαός δημιούργησε νέες θετικές αλήθειες. Το ονομάζω θετικές γιατί ενσαρκώνονται σε πράξεις και σε οργανωτικές μορφές με προορισμό όχι μόνο ν' αγωνιστούν εναντίον της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης της γραφειοκρατίας, αλλά επίσης και προ παντός να υπηρετήσουν νέες μορφές οργάνωσης της συλλογικής ζωής στη βάση νέων άρχων. Αυτές οι αρχές συνεπάγονται ριζική ρήξη με τις κατεστημένες κοινωνικές δομές (στην Ανατολή όσο και στη Δύση) και από τη στιγμή που διατυπώνεται ρητά κάνουν χωρίς νόημα τη "θεωρία" και την κληρονομημένη πολιτική "φιλοσοφία". Αυτό με τη σειρά του, ανατρέπει την πατροπαράδοτη σχέση μεταξύ "θεωρίας" και "πράξης" καθώς και μεταξύ «θεωρητικών» και απλών ανθρώπων. Στην ουγγρική επανάσταση - όπως και στα άλλα ιστορικά παραδείγματα - βρίσκομε μια καινούργια αφετηρία, μια καινούργια πηγή, που μας αναγκάζει να στοχαστούμε εκ νέου πάνω στο πρόβλημα της πολιτικής - δηλαδή της συνολικής θέσμισης της κοινωνίας - στο σύγχρονο κόσμο και μας δίνει ταυτόχρονα μερικά από τα όργανα αυτού του στοχασμού».

Παράθεσα αρκετά αποσπάσματα από τη μελέτη αύτη του Καστοριάδη. Είναι από το μέρος εκείνο της μελέτης που θα πρέπει να συγκεντρώσει τη μεγαλύτερη προσοχή του αναγνώστη: τί είναι η Επανάσταση; Τί είναι το αυθόρμητο; Τί είναι αυτή η απότομη απροειδοποίητη τρομακτική έκρηξη που ανατινάζει στον αέρα αιωνόβιους θρόνους και υπεραιωνόβιους θεσμούς; Τί αλλαγές συντελούνται στη συνείδηση, στη σκέψη, στην ψυχή αυτών των μέχρι χθες αδιαφόρων ή φαινομενικά αδιαφορών μαζών; Πού βρίσκονται κρυμμένες και πώς εξηγούνται οι απίστευτες πνευματικές αρετές και οι ακόμα περισσότερο απίστευτες δημιουργικές ικανότητες που αποκαλύπτουν σ' αυτές τις μεγάλες στιγμές; Σ' όλα αυτά ο αναγνώστης θα βρει μια θετική απάντηση στη μελέτη αυτή του Καστοριάδη. Και είναι μια απάντηση πού δίνει πεποίθηση, θάρρος και ελπίδες για το μέλλον του κινήματος των λαών, για τη χειραφέτηση τους.

Ότι έχει μία πραγματική αξία για τους αγώνες των λαών για την απελευθέρωση τους, αυτό το βρήκανε οι ίδιες οι επαναστατημένες μάζες. Ο Μαρξ στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο γράφει για την ανύψωση της εργατικής τάξης σε άρχουσα τάξη. Τίποτα όμως για τη μορφή της εξουσίας. Πώς οι εργαζόμενες μάζες μπορούν να εξασφαλίσουν την κυριαρχία τους και πώς μπορούν να προφυλάξουν τον εαυτό τους από τον πάντα υπαρκτό κίνδυνο να τις ξαναδώσουν και να τις ξαναβάλουν στο ζυγό οι ίδιοι οι αντιπρόσωποί τους; Αυτό που δεν σκέφτηκε ή δεν μπόρεσε να βρει ο Μαρξ, το βρήκαν οι επαναστατημένοι εργάτες στο Παρίσι τον Μάρτη του 1871.

Και ο Μαρξ έγραφε γι' αυτό στο έργο του «Ο Εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία»: *«Το πρώτο*

διάταγμα της Κομμούνας ήταν η κατάργηση του μόνιμου στρατού και η αντικατάσταση του από το ένοπλο έθνος.... Το συμβούλιο της κομμούνας απαρτίζονταν από δημοτικούς αντιπροσώπους εκλεγόμενους με καθολική ψηφοφορία στα διάφορα διαμερίσματα του Παρισιού. Αυτοί ήταν υπεύθυνοι και ανακλητοί σε κάθε στιγμή... Από τα μέλη του συμβουλίου της κομμούνα ως τον τελευταίο εργάτη, όλοι στις δημόσιες υπηρεσίες πληρώνονταν με τον ίδιο μισθό σαν απλοί εργάτες. Όλα τα προνόμια και οι ιδιαίτερες επιχορηγήσεις που προσφέρονταν στις υψηλές θέσεις του κράτους εξαφανίστηκαν μαζί με τις θέσεις... Τίποτε δεν ήταν πιο ξένο στο πνεύμα της κομμούνας από το να ζητήσει να αντικαταστήσει την καθολική ψήφο με ένα καθεστώς ιεραρχικών διορισμών...»

Και ο Ένγκελς στον πρόλογο του σ' αυτό το έργο του Μαρξ γράφει: *«Η Κομμούνα ήταν υποχρεωμένη να αναγνωρίσει αμέσως, ότι η εργατική τάξη δεν μπορούσε να εξακολουθήσει τις κυβερνητικές λειτουργίες με τον παλιό κρατικό μηχανισμό. Ότι για να μην χάσει πάλι τη νεοαποχτημένη κυριαρχία της, έπρεπε από το ένα. μέρος να σαρώσει ολόκληρη την παλιά κατασταλτική μηχανή, που έως τότε είχε χρησιμοποιηθεί εναντίον της και από το άλλο να εξασφαλιστεί απέναντι των δικών της αντιπροσώπων και υπαλλήλων, καθιερώνοντας την αρχή ότι όλοι χωρίς εξαίρεση μπορούσαν σε κάθε στιγμή να ανακληθούν... Κατά της μοιραίας αυτής μεταμόρφωσης όλων των κυβερνητικών συστημάτων που είχαν υπάρξει, δηλαδή της μεταμόρφωσης του κράτους και των οργάνων του από υπηρέτες σε κυβερνήτες της κοινωνίας, η Κομμούνα χρησιμοποίησε δύο αποτελεσματικά μέσα: Πρώτον διόριζε σ' όλες τις θέσεις... πρόσωπα εκλεγόμενα με καθολική ψηφοφορία καθιερώνοντας συγχρόνως το δικαίωμα ανάκλησης σε κάθε στιγμή για τους εκλεγόμενους από τους εκλογείς τους. Δεύτερο πλήρωνε όλους τους υπαλλήλους ανώτερους και κατώτερους με το ίδιο ημερομίσθιο που έπαιρναν και οι εργάτες...»*

Αυτά δεν είναι θεωρητικά σχήματα, αλλά η ακριβής περιγραφή της πραγματικότητας εκείνου πού δημιουργήσανε οι επαναστατημένες μάζες για να προφυλάξουν την ελεύθερη κοινότητα που εγκατέστησαν από μία νέα τυραννία. Σ' όλα τα μεγάλα λαϊκά κινήματα οι μάζες δεν εξεγερθήκανε μόνο εναντίον της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης αλλά θέσανε και το πρόβλημα μίας νέας οργάνωσης της κοινωνίας. Η παρισινή Κομμούνα το 1871, τα ρώσικα σοβιέτ το 1905 και 1917, τα εργατικά συμβούλια στη Γερμανία το 1919, οι εργατικές Επιτροπές στην Ισπανία το 1936, το εργατικά συμβούλια στην Ουγγαρία το 1956 ήταν όργανα πάλης εναντίον των εκμεταλλευτών και του κράτους τους και νέες μορφές οργάνωσης των ανθρώπων στηριζόμενες σε αρχές αντίθετες άπ' αυτές της εκμεταλλευτικής κοινωνίας.

Αυτά τα μεγαλειώδη δημιουργήματα των επαναστατημένων μαζών μένουν άγνωστα στους ίδιους. Πόσοι ξέρουν τί λέγανε και τί κάνανε με δική τους πρωτοβουλία και με δική τους συλλογική δράση έξω από κομματικές εντολές οι εργάτες και χωρικοί της Ρωσίας το 1917 - 18; Πόσοι ξέρουν για τα ελεύθερα σοβιέτ της Νότιας Ουκρανίας; Πόσοι ξέρουν για τη διεύθυνση της παραγωγής από τους εργάτες στη Βαρκελώνη το 1936; Πόσοι ξέρουν για τις ελεύθερες κομμούνες των αναρχικών χωρικών στην Λεβάντα, την Αραγωνία, την Ανδαλουσία, την Καστίλη, για την πραγματικά ανθρώπινη συλλογική τους ζωή; Πολύ λίγοι.

Ο «αμερόληπτος» ιστορικός είναι ίσως το πιο σπάνιο είδος στον κόσμο μας. Ακόμη και αυτοί οι σπάνιοι, που είναι ή που θεωρούνται αμερόληπτοι και σοβαροί, είναι πάντα τόσο επιεικείς στα εγκλήματα των εκμεταλλευτών και των δημίων που κυβερνούν τους λαούς, όσο είναι αυστηροί για τους λαούς όταν παίρνουν τα όπλα εναντίον των δημίων τους. Αλλά οπωσδήποτε μπορείς να βρεις μερικές αλήθειες σ' αυτούς. Την ηρωική ιστορία του Σπάρτακου δεν τη γράψανε δούλοι. Εκεί που δεν θα βρεις ούτε ίχνος αλήθειας είναι ή ιστορία του εργατικού κινήματος από το 1917 και ύστερα. Εκεί δεν υπάρχει τίποτε άλλο από πλαστογραφία και παραποίηση, από μύθους και απάτη.

Ένα από τα πιο βασικά και πιο άμεσα αλλά και τα πιο δύσκολα καθήκοντα των επαναστατών σήμερα είναι η αποκατάσταση της αλήθειας για την ιστορία του εργατικού κινήματος, για την ιστορία δηλαδή των μαχόμενων για τη χειραφέτηση τους προλεταριακών μαζών.

Αυτή η κοινωνική, οικονομική, πολιτική, πνευματική χειραφέτηση τους, αυτά ήταν για αυτές όπως και για τους επαναστάτες ο Σοσιαλισμός. Και αυτή η χειραφέτηση δεν συμβιβάζεται με κανενός είδους κηδεμονία και χειραγώγηση και δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά από τις ίδιες τις μάζες και από κανέναν άλλον που ενεργεί δήθεν για λογαριασμούς τους. Το πρώτο άμεσο έργο μιας νικηφόρου σοσιαλιστικής επανάστασης είναι η ολοκληρωτική καταστροφή του κράτους και η

ανάληψη όλων των εξουσιών από τις επαναστατημένες μάζες μέσω των εργατικών συμβουλίων, οργάνων δηλαδή που εκλέγονται απ' αυτές στα εργοστάσια, στα ορυχεία, στα λιμάνια, στα ιδρύματα, στα καράβια, στις σχολές, στις στρατιωτικές μονάδες, στα χωριά, πού βρίσκονται κάτω από την άμεση εξάρτηση τους, που είναι υπεύθυνα απέναντι τους, που λογοδοτούν σ' αυτές και που ανακαλούνται οποτεδήποτε απ' αυτές. *«Η ύπαρξη αυτών των αυτόνομων οργάνων των μαζών (Συμβούλια, Επιτροπές, Κομμούνες) δεν είναι απλώς μία μορφή εξουσίας αλλά αυτή η ίδια η Επανάσταση»*.

Η ελευθερία του λόγου, του τύπου, της οργάνωσης, της.συγκέντρωσης, της διαδήλωσης, της απεργίας είναι απεριόριστη. Είναι δίχως νόημα η ουσιαστική κυριαρχία των μαζών δίχως αυτή την δίχως όρια και φραγμούς ελευθερία. Αυτή ακριβώς *«η φυσική, ελεύθερη, ανεμπόδιστη εκτύλιξη της αυτόνομης δημιουργικής δραστηριότητας των μαζών που εγκαθιστούν νέες μορφές συλλογικής ζωής αύτη είναι η ουσία της σοσιαλιστικής αλλαγής»*.

«Οι επαναστατημένες μάζες δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν τον αντικειμενικό σκοπό της επανάστασης τους, παρά εάν οικοδομήσουν την ίδια τους την εξουσία σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής τους δραστηριότητας». Εάν οι δυσκολίες κλονίσουν την εμπιστοσύνη τους στον εαυτό τους, εάν αποθαρρυνθούν, εάν παραλύσουν την επαγρύπνηση τους, εάν εμπιστευθούν την υπόθεσή τους στους «αρχηγούς» στους «ειδικούς», στο «κόμμα», η εκμετάλλευση και η καταπίεση μοιραία θα ξαναγεννηθούν. Η ανάληψη της εξουσίας από το «κόμμα» αυτόματα αναπαράγει και με οξύτερη ακόμα μορφή, εκείνο που η επανάσταση κατάργησε και εκείνο που προκάλεσε την επανάσταση: την διαίρεση των ανθρώπων στους λίγους που διευθύνουν και αποφασίζουν και στις λαϊκές μάζες που απλώς εκτελούν εκείνα που αποφάσισαν άλλοι για λογαριασμό τους. Αναπαράγεται δηλαδή το θεμέλιο πάνω στο οποίο μόνο μία εκμεταλλευτική κοινωνία είναι δυνατό να οικοδομηθεί.

Οι δήθεν «ιστορικές κατακτήσεις» (κρατικοποιήσεις, σχέδιο) που υπερασπίζουν οι νέοι κύριοι της κοινωνίας αφού εκτοπίσανε τις μάζες από την εξουσία και αφού τις ξανάβαλαν στο ζυγό, δεν είναι παρά ο τύπος της εκμεταλλευτικής κοινωνίας στο σημερινό της στάδιο: στον γραφειοκρατικό καπιταλισμό. Και σ' αυτή τη μετατροπή δεν υπάρχει τίποτε το αντίθετο με τη λογική της πάλης των τάξεων και τίποτε το ιστορικά παράδοξο.

«Η σύγχρονη κοινωνία είναι κοινωνία γραφειοκρατικού καπιταλισμού. Στη Ρωσία, στην Κίνα και στις άλλες χώρες που περνιούνται για «σοσιαλιστικές» πραγματώνεται η πιο καθαρή και η πιο ακραία μορφή του γραφειοκρατικού καπιταλισμού...

... η γραφειοκρατία είναι μία νέα εκμεταλλευτική και καταπιεστική τάξη με αυτόνομες και αυτοφυείς ιστορικές βάσεις... Η εθνικοποίηση των μέσων παραγωγής και η σχεδιοποίηση της οικονομίας δεν έχουν σαν τίποτα, και από μόνες τους, καμιά σχέση με το σοσιαλισμό, αντίθετα αποτελούν την πλήρη και ιδεώδη μορφή πού επιτρέπει την απόλυτη συγκέντρωση της κοινωνικής, πολιτικής, οικονομικής, ιδεολογικής εξουσίας στα χέρια μιας κυρίαρχης μειοψηφίας, που φυσικά δεν ασκεί την εξουσία αυτή παρά για τα δικά της συμφέροντα, για να αυξήσει τα προνόμια της και να επεκτείνει τη δύναμη της».

Η πρώτη μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο σοσιαλιστική επανάσταση πνίγηκε στο αίμα. Στην απόφαση του ουγγρικού λαού να διευθύνει ο ίδιος δίχως ανεξέλεγκτους κηδεμόνες την συλλογική του ζωή, το Κρεμλίνο εξαπέλυσε εναντίον του 2.500 τανκς και 200.000 στρατό. Κι αυτός ο στρατός, με μία δίχως προηγούμενο λύσσα, γκρεμίζει, καταστρέφει, πυρπολεί, σκοτώνει και σφάζει δίχως διάκριση φύλου και ηλικίας. 30.000 νεκροί, 200.000 πρόσφυγες σε άλλες χώρες και αρκετές χιλιάδες - προ παντός νέοι - φορτώνονται αλυσοδεμένοι στα βαγόνια για τα βάθη της Σιβηρίας. Η Βουδαπέστη γίνεται ερείπια και νεκροταφείο. Αυτός είναι ο απολογισμός του έργου των σφαγέων του ουγγρικού λαού.

Από όλες τις άρχουσες τάξεις, από όλους τους εκμεταλλευτές και από όλους τους δήμιους της ιστορίας, η πιο θηριώδης, η πιο κτηνώδης, η πιο αδίστακτη και η πιο κυνική είναι η «σοσιαλιστική» γραφειοκρατία. Αυτή υποδουλώνει λαούς και έθνη, αλλά αυτό πρέπει να πιστεύουν ό,τι το κάνει εν ονόματι του Σοσιαλισμού. Κι αυτός ο μύθος του Σοσιαλισμού πρέπει να διατηρείται. Της είναι τόσο αναγκαίος για τους ιμπεριαλιστικούς της σκοπούς, όσο είναι για τους αμερικάνους η «υπεράσπιση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των λαών». Κάθε θαρραλέα πρωτοβουλία από το μέρος των λαών στη Ρωσική αυτοκρατορία για την απελευθέρωση τους ή

ακόμα για τα πιο στοιχειώδη τους οικονομικά συμφέροντα είναι και μία απειλή για την αποκάλυψη του μύθου του Σοσιαλισμού, για την αποκάλυψη δηλαδή της πιο μεγάλης και της πιο τερατώδους απάτης της ιστορίας της απάτης του «Εργατικού» Κράτους και του Σοσιαλισμού με τις εργαζόμενες μάζες αποξενωμένες από τα μέσα παραγωγής και το προϊόν της εργασίας τους, στερημένες από κάθε δυνατότητα συμμετοχής στην πολιτική ζωή, στερημένες από τα πολιτικά και δημοκρατικά δικαιώματα που με ποτάμια αίμα είχαν κατακτήσει, σκλάβοι και άβουλα εκτελεστικά όργανα στα χέρια των εκμεταλλευτών τους, της «σοσιαλιστικής» γραφειοκρατίας. Αυτό το μύθο απεκάλυψε η εξέγερση του ουγγρικού λαού τον Οκτώβρη του '56. *«Αποδείξανε με τις πράξεις τους ότι η διαφορά μεταξύ των εργατών και του "εργατικού κράτους" είναι η διαφορά μεταξύ ζωής και θανάτου και ότι θα προτιμήσουν να πεθάνουν πολεμώντας το "εργατικό κράτος", παρά να ζούνε σαν εργάτες κάτω από το "εργατικό κράτος"».*

* Άγις Στίνας, «Ούγγρικη επανάσταση 1956», από Εργατικό Μέτωπο, Δευτέρα 23 Νοεμβρίου 2009. www.ergatikometopo.blogspot.com και http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1107792